

הוא כן נקף, ותקופה מן קף שהוא שתי אותיות. כמו מן רם תרומה מן שב השו"ב מן נף תנופה כמו כן מן קף תקופה. ובזאת דימה אמרת דונש צרופה כי נכסף נכספה למען כי יכין הפרוץ בלשון הקפה טובב סובב הולך. אף כי מן תקף יאמר תקופה מלשון תוקף כמו מן צרף צרופה מן מלך מלוכה

מן נבר גבורה מן קבר קבורה כאשר יאמר מן קף תקופה מן נף תנופה מן רם תרומה. אולם לכבוד דונש הייתי אומר אחרי אשר לא המצא פעולה מן קף לא היה לנו לעשות פעל חדש בעבור תקופה לבדה אחרי אשר המצא בלשון חוקף. וכמו כן קדק מנחם במעושה לשבח (יחזקאל כא כ) ופרשו אחר הנמצא כי עצי מן עץ ומעושה מן עש וכן עשא ולא כמו מעשה כי לא נמצא עש בלשון מעשה כי אם עשה כאשר לא נמצא קף מלשון הקפה. וכה יכין הפרוץ [תקופה] כי לשון גבורה וחוקף נמצא בשמש ככתוב ישיש כנכור לרוץ אורח (תלים יו ו) ואזהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה לא) וזה מעשה הקפו וגבורתו כי ככלות כדו לערב בעת מבואו ישוב בשחרו להיות נכון מוצאו ולהחליף כח וגבורה ותוקף לשוב לתקפו ולגבורתו ועל כן נקרא תשובתו תקופה ולכן אמר המשורר ישיש כנבור לרוץ אורח גם כי אמש הזקין ותש כחו מקצה השמים מוצאו במורח ותקופתו וגבורתו על קצותם ולא יחסר מאשר היה למעש תקפו כי בחזקתו יעמוד גם הימים גם לעול. וכן יהיה לתקופה הימים בעת הגיעו להיות חזורי וישיש לחזקם ולתקפם כאשר היו ולא חסרו כדרך כל הארץ אשר יחסרו כח בכלות עמם. וכן יהיה לתקופה השנה בעת הגיע להיות חוזרת ושבה לאיחנה הראשון כאשר היה. כי השנה ודימים תקיפתם וגבורתם לפי גבורת השמש, ועל פי השמש נקראים השנים ימים ושנים ותקף אחד להם והכל מן השמש. אך לשון הקפה וסביבה לא יאמר על וריחת היום כי אם על סביבת הלילה כי הורידה תקרא הלינה ושקיעת הצפון תקרא סביבה, לכן לא יתכן לשון הקפה גם כי לא נמצא פעל קף. ואך נבנה בנין מן קף מן גש מן פל מן קה (כמו נקה) אשר לא נמצא.

ועתה אם אתה אשר תשחר לבקר ולצחר אחר הפעלים או תבין הנפעלים ויגלו לך שערי לשון קדש כי אחר הפעלים יסבו המלים עד אשר יגדלו עד חמש אותיות ומשמישים. כמו התמדה תמדה (חבק' א ה) לפי האומרים התמדה כמו תמדה שאחריה להיות תמה פעל שלו, וזלתי כי נכפל כמו שדחדחת שדחדר, ירקק, אך אף אמנם נכון לפותרו מן מהמה כמו ויהמה מן מהמה ואשתעשע מן שעשע. ופתרונו התאחרו והתעכבו מרעותיכם ותמהו מעונותיכם. אך האומרים לשון תמדהו לקדשו שיפתח מן הקבלה אשר בירם כי ששה עשר הינות אשר בתורה נגות חכש אותיות, וזאת אחת מן המנין ז). ועתה אשוב לענין, כי שנים עשר פעלים הם ראשי פעלים. ומהנכח משתנים ענינים כמעט ואלה הם הפעלים.

האחד של שתי אותיות כמו אץ בא גד דש. **השני** אור בוש פוב, פעל של מלאפום. **השלישי** אבה ברה גלה דמה הרה, פעל של חסופי למד פעל. **הרביעי** נבק נגד ננה נרב נקח, פעל של חסופי פה. **החמישי** יבש יגע ידע ילך, פעל של חסופי פה פעל של יוד. יש יודין נרשוות כמו יפב יגע אשר יגיד ממנו כמו חזיון מן חזה אשר לא הפלגה ממנו רק לא כיתר שרשי האותיות. יש בנרשוות כמו יסד ירא אשר לא חסול מהם רק הבא ו"ו הנקראת חתיהים במקומות הרבה. וכן יגול יגור יוד כנרשוות והוא פעל של יוד אך מועטים הם לכן לא הבאתים לחשבון הפעלים, אבל הלך דמינו כלו יסוד, כי מן חלך יאמר חהלך הולכים. אך רב סעדיה ומנחם דונש וכל רבוהינו שוים בדבר כי הלך כמו ילך. והא בכל מקום הליכה למלאכה וחיקון המלה ואחריהם אלכה. **הששי** ירה ינה ירה ינה, פעל של חסופי למד פה פעל של יוד. **השביעי** נוה נסה נכה, מ חסופי למד פה פעל של נון, **השמיני** פלל הלל גלל סבב שמס רמס רצץ, פעל של חסופי למד פעל של כפל. **התשיעי** נמוג נסוג נכון נלון נבול, פעל של חסופי פה פעל של פתח ומלאפום. **העשירי** רומס שובב שושם, פעל של ארבע אותיות יסוד מלאפום ופתח. **העשתי עשרה** אמר בשר גבר דבק לקח כמה גבה תמה, פעל ז' עין סחברת צד 39 ע"ב, והסבאר ס' ל"א צד 42. והתמדה תמדה לא נמצא בתוך ה"ו תיבה החמישיים.

של שלש אותיות יסוד. השנים עשרה מהמה שעשע נרסם, פעל של ארבע אותיות יסוד. ויש מאלה הפעלים הנוכרים במשק לקל נהפכים למשקל חזק כמו דבר. ודבר שבר שגור ידע יצע נפל נפל מדבר מדבר מתנפל אתודע וכן רבים מינינם. ויש מהם אשר לא תחזוקו לעולם וכל הוצאות לשון הקדש מובאיהם ומוצאותם על פי הפעלים חוץ משמות הדברים ותקוני המלים והיבות אשר לא יעשו למלאכה כמו גם אנכי אתך פן יש אולם בעבור זאת וכן רבים בעינים. ועתה אבינך איך תנהיג הפעלים ומאין לי כי שתיים עשרה המה מעלותיהם אשר יפידום כמעש, בואת תדע כי לשון הקדש במספר במשקל לכל [תוצאותם]. והפעלות והנפעלות יודיעו הפעלים ומלאכתם.

פעל הראשון של שתי אותיות אף בא גר דש, יאמר מן אף האיצי, הביאו, תגידו, תדושו, וכן יאמר מן מר תמורה מן שנ תשובה. ולו היה צריך גם תדושה יאמר מן דש כמו תבואה מן בא וכלם ישימה אחת להם לכל עניניהם ולפי מיעוש אותיות הפעל יש להם מרביה אותיות לשמושיהם להסב מליהם. כמו מן רם הרמימות מן שב השיבותי. ומן אמר יאמר אמרתי. גם אם יאמר האמרתו אין אלה רק שש והשיבותי שבע. כי אמר אין לו הברת או תחתיה. וסדר אחד לכל פעל של שתי אותיות כאשר אמרתי, ובמקום אשר ישתנו תבין אם הוא מאותיות אחת על או תלוי בעצמו או באחרים כי הענינים יפידום כמעש. ומרוב הפעלים אשר הודעתך תדע ותשכיל כל מוצא דבר. כי כל תיבה אשר לא תוכל להליך דקדוקה על פי הפעל הרומה לו תוליכנו על פי אחד מן האחרים ותמצאנו. ויש אופרים כי יש פעלים משתי אותיות חסופי פא פעל כמו נד אשר אמר ידוד, ולא ישר בעיני, לכן שלחתיו מעל פני.

השני. אור בוש טוב פעל של מלאפום, כמו הבקר אור (ברא' ג) הדפנה ערוף מואב בוש (ירם' מח לא). גם לו לא נתכנו הפעלים תלמד מן המתפעלים. כי הפעלים אשר הם השרש המתפעל יודיעם. ומן אור יאמר אורו עיני (ש"א יד כט) ומן בוש בוש כי בשה (איוב ו ד) מן טוב מה שיבו אודהיך יעקב (במדבר כד ה). כי לולי היה מן בוש אר טוב היה לו להיות גשו ארו קבו כמו מן קם שב רץ קבו קמו קצו, גם ברוב עניניהם ישתנו יען כי מן אור בוש טוב המה, וכאלה הרבה, ומדעתך תבין כל מחלוקותיהם על פי הכתובים בתורה ובגנזאים ובכתובים לפי מלאכתם, אך לא באחי להגיד רק שרשי הלשון ואבות המבטא אשר הם הפעלים, וזאת תדע במשמעות אחד כמה פעלים כיוצא באלה: כמו מן טוב יאמר טובו, מן ישב השיבו או ישבו אם היה צריך, וכן מן אור יאמר אורו עיני, ומן אר יאמר האירו או ארו אם היה צריך וכאלה הרבה כי גם תמצא בו בוו נבו משמעות אחד לשלשה פעלים, מן בו חש בו (ישעיה ח ג) ומן בוו ובוו בוח (יחזקאל כט יט) ומן נבו הבו תבוו הארץ (ישעיה כר ג) וכן רובם, ושננתם לבניך ודברת בם.

השלישי. אבה ברה גלה דמה הרה, פעל של חסופי למד פה פעל. ומן אבה יאמר אביתי ומן ברה בריחי ומן גלה גליתי מן הרה הריחי, ומשקל חזק מן נלה גליתי מן הרה הורה כמו הורה גבר דונם שיבר חיבר. אך מפני הריש נהפך למלאפום כמו וקורא לך גורר סרץ (ישעיה נח יב) כמו וקורא, ובלשון נולה וגלות לא נמצא משקל חזק, כי משקל החזק הנמצא כחוב בלשון גלוי הוא, ומן גלה יאמר גליתי כמו צויתי מן צוה, וכל מסבות חזק ורפה תבין מהולך לשון הקדש ומן המקראות, והיה לך לאור.

הרביעי. נבק ננד ננה נדב נקח פעל של חסופי פא פעל של נון. כי יאמר מן נבק הבוק, מן ננד הניר, מן ננה ינה שביב אשו (איוב יח ה), מן נקח אקח תקח, מן נדב ידבנו, ולו היה צריך להציג או לתבוק היה רחוק לאמר, אך יש חלוק כמעט על ידי תלייה בעצמו או באחרים או במפעל ודבר זה תדע על המשך הענינים, ותעמול לבקש ותמצא דברי כנים.

נראה ש"ל ולי היה צריך להגיד מן נבק לתבוק כאלו היה שרשו תבין היה רחוק לאמר זה. ומסיף ואמר כי יש חלוק על ידי תלה בעצמי, פי' ע"י ראייה מפלה עצמה, או כנראה מפלה אחרת דומה לה או משקל אחר הבניי ממה, ומלת או יורה. המעריך.

החמ"שי. יבש יגע ידע יך ישב, פעל של חסופי פה פעל של יוד. כי יאמר מן יגע הוגעתם, מן ידע הודעתם, מן יך הולכתם, מן יבש הובשתי עץ לח (יהוקאל יז כד), מן ישב הושבתי, ואין זו הושבתי בעבור יוד להיות כנשרשת, כבוד יסד אשר היא נשרשת ובאה ו"ו החתיה כי ו"ו הבאה תחת שרש היוד היא נקראת, כמו והיכל תוסר (ישעיה מד כח) למען תורא (תלים קל ד) מן ירא, ועל הא ה"ך מנחס ודונש ורבינו סעדיה וכל המורים בתור' אומר' הלך כמו יך וההא תקון המלים בכל מקום אשר תבא בישון הליכה ואני אחריהם¹, ויש פעל של יוד נשרשת אשר לא תפול לעולם כמו ישב, יבס, יפה, ימן, יחש, כי מן ישב יאמר מישיבים ואישיבה, וכן מצאחי במסרת ויישב מישיבים ואישיבה הישב איטיב עמך (בראשית לב ג) כלם מלאים, מן יבס ויבס, מן יפה ויף בגדלו (יהוקאל לא ט) יוד ויף גוררת יוד של שמוש, נס דגש לא נכון בו כי אין הפ"ף לפניו להיות כמו וישב וירב, מן ימן ואיטינה, יהש התיחשם, ומנהג אחר לכלם רק יפירוס הענין כאשר אמרתי למעלה, ויש יודין יבא חתיהם דגש במקום צד"י, כי יצר אצרך בנשן (ירמיה א ה), יצע יצועי עלה (בראשית מט ד) מצע מהשחרע (ישעיה כח ד) יצב מההיצב נצבו, יצק כי אצק ויציקו, ויצק רפה כמו ויצק עליה שמן (ויקרא ב א). ויש יודין נשרשות ופעמים תבא ו"ו החתיה הנקראת כמו יסד ירא, מן יכר יסרו, כמו מן שבר יאמר שברו, והיכל תוסר ו"ו נקראת תחת יוד, מן ירא ייראו את ה' (מ"ב יז כח) כמו ישמרו מן שחר, ולמען תורא ו"ו נקראת חזות יוד, ולא ו"ו במלאסום הנבלת, אבל יגה כלו נשרש כמו ישב, לכן יאמר מן יגה יגון כמו מן הזה חיוון, מן ירק אהר כל ירוק ירש (איוב לט ח), והיוד נשרשת, ולו ימצא מן יגה אשר היוד שרש ענינים בתורה אולי היה כמו יוד מישיבים ולא תמוש או כנשרשת כמו יסד יסר, והיתה נקראת הו"ו הבאה תחת היוד כמו היכל תוסר, ויסר עבר (משלי כט יט), והיתה נקראת, אבל בלשון תונה מצאנו יגה אשר הוא כמו חסופי למד פה פעל של יוד, כי יאמר תוגיין נפשי כמו מן ירה תרוון מן יגה תונון, והיוד בחוגיין כמו יוד נקיון וכליוון, וכן הוגה על רב פשעיה (איכה א ה) מן יגה של חסופי למד פה פעל, ויש עוד פעל של יוד כמו יכול יגור אשר יאמר יכולתי יגורתי יכולו יגורו, ויש עוד כמו שם דבר אשר אתה יגור (ירמ' כב כה), כמו דבר זכר שהם פעל ושם דבר, רק תהיה הגרה אחרונה בקמץ. אבל אוכל מן יכל או מן כל, ועל פי הוכחת המקראות והתיבות תשכיל לדעת מאיזה מן הפעלים יתכן, ונמצא החכם בא אל הסוכן.

הי"שישי. ידה יגה ירה יגה, פעל של חסופי למד פה פעל של יוד. כי יאמר מן ידה הודו מן יגה הוגו יגה הוגו מן ידה הורו יורו, מן יגה הוגה על רב פשעיה (איכה א ה) תוגיין נפשי (איוב י"ב ב). ויש יגה יוד שרש כמו יגון כאשר באתי, וכן יש ידה יוד נשרשת כי יאמר ירו אליה כמו מן בנה בנו מן קנה קני. אבל יודו אבן (איכה ג נג) מן נדה. כי הודעתך כי יש כמה מלים פעלים למשמעות אחד. וכן יש כמה משמעות לפעל אחד, ולא ימצאו אחרי מאומה בהוסרם עלי יחד.

השביעי. נזה נטה נכה, מחסופי למד פה פעל של נון, כי יאמר מזה מי הנדה (במד' י"ג כא) משה משפס (דברים כ"ו ט) סכה איש (שמות כא יב) יוד יסו יכו, ודברי משמן רבו.

השמיני. פלל הלל גלל סבב שמש דמס, פעל של חסופי למד פעל של כפל. כי יאמר תפלה תהלה מגלה מסכה משמה נדמו הלתי סכתי נשמו גלתי וכל מסכותיהם ענין אחד להם לכל הכפולים באחריות כמו טוב גול דום כמו סבב גלל דמס וכן כלם. אך ישתנו לפי משך הענין כאשר יישרתי על המחוקה. ויש אשר אומר' נדמו מן נרם וכן דמס, נשמו מן נשם וכן שמש, ולא הדין עמם כי כן ענינם ורשומם לכל כפול מם בסיומם, אם ימצא במקרא במקומם.

התשיעי. נמוג נסוג נלון נגול, פעל של חסופי פה פעל של פתח ומלאסום. כי יאמר בל נמוגו פעמי (תלים יז ה) לא הוא לחסרון אוח אף יש רנשים הרבה נמצאים בענינו תיבה כמו עֲרְדָה קֲרְדָה ונשמו ונדמו, והרגש מאריך את התיבה כי היה לו להיות ונשמו ונדמו כמו ונשלו ונשאו, ואין דגשיהם לחסרון

1 המאמר ועל הא ה"ך וכי עד ואני אחריהם נראה כי לחנם נכנס פה, כי כבר נזכר לעיל צד 38.

אותיות, ולא אשגה ברואה, ולא אפיק פליליה. העשירי. רומס צולל סובג שומם שובם שושט פעל של ארבע אותיות יסוד מלאפום ופתח, כי יאמר שושטו מן שושט. וסובגו מן סובג, וצוללו מן צולל, ושובגים מן שובג, אבל יסובו, יגודו על נפש צריק (תלים צד בא) מן סבב מן גדר, ונסבה למעלה (עזרא מא ו) הסבו אלי (ש"א ה י) כמו כן מן סבב, אך מן רומס יאמר רוממו, ורוממתי בתולות (ישעיה כג ד) ופעמים למשקל חזק היפכו כמו וישתומם, וכן ההרוממה, ובכן פעל פלל ורצץ (איוב כ יט) יהפך למשקל חזק, כי יאמר פללתי במשקל חזק, אבל תפלה במשקל קל כי אין הרגש רק להסרון למד החפוש והנחסרת, וכן בפעל של יוד בין חטיפה ובין אינה חטופה יהפך למשקל חזק. כמו מן ידע יפעחה שחר (איוב לח יב) אליו אתודע (במ' יב ד), ומן יסד יסרת עו (תלים ח ג). וכן בננו בין חטופה ובין אינה חטופה, כמו מן נפל התנפל ואחנפל, נרב התנדבו, וכמו כן נקה נקתי הפעם (שופטים טו ג). ומן נחח נפת אותו (ויקרא א יב). ותדע כי נון נקה ינקה כל הנגע בה (משלי ו כט) ונפש וינפש בן אמתך (שמואל כג יב) נזיחה יסוד ולא חסור הנון מהם גם לא תבא במקום שמוש, יתד הוא אשר לא תמוש.

העשתי עשרה. אמר בשר גמר דבק לקח גבה כמה תמה נפש נתח נגן פעל של שלש אותיות יסוד ועניניהם משחמט לכמה ענינים, אך הבקאים בלשון קרש יודעים תוצאות מחלוקותיהם, גם יש בידנו מסורת ומעמים בשנוייהם, כמו מן באקרי אשר נגונו בראשו גם בלשון יא יגמר ובאתנחתא יאקר, וגם אלפי ראשית הפעלים נחסרים מהם שמושיהם כמו אחזה בסנסיניו (שיר ו ט) ואחזה בו (ש"ב ד י) ואהב את יעקב (מלאכי א ב), אך לא באחי להודיעך לשון הקרש גם לא מעמי שנוייהם רק למען דעת עיקר תוצאות הפעולות אשר בהם חלוי כל עקר בלשון קרש ומהם תשכיל החרון, וכאשר תמצא שנוי בביבות תבין מציזה פעל הוא, ואל יקל לתת טעם לפי חכמתך, ואלה הפעלים של שלש אותיות כלם יסוד, כי יאמר מן אמר אמרתי אמרו, מן בשר בשורה, מן גמר יגמר נא (תלים ו י) מן לקח הלקח, ולא תפול אחת משלשתן לעולם, רק באלפי ראשית הביבות של פעל של אלף, אות השמוש אם היא אלף נבלעת וזי באחת, כמו ואהב את יעקב כמו ואאהב את יעקב, וכן כלם, ובלשון משקל חזק אם יבואו אלה הפעלים כמו מן אמר יתאמר, מן בשר יתבשרו, אשר בשר את אבי (ירמיה כ טו) וכן כלם למשקל קל וחזק, והבלעת האלפים, ומתוקים מדבש ונפת צופים,

השנים עשר. מהמה, שעשע, כרסם, פעל של ארבע אותיות יסוד. גם למשקל קל והחזק יבאו. כמו מן מהמה יאמר ויהסמהמה, משקל חזק, מן שעשע ושעשע (ישע' א ח) משקל קל, בחקך אשתעשע (תלים קיש יו) משקל חזק, וכן מן כרסם יכרסמנה (שם פ יו) משקל חזק. כי לולי משקל קל הוא היה יִכְרְסְמְנָה, ואשר אמרו הנוקנים וינהנהו בכבדות (שמות יד כה) כל וַיִּמְשַׁקְל כבד וחזק הוא (וינהנהו ינהו שמוש בכבירות) למען ויקונן וילונן יהי ויהי אשר אין בהם נִיָּג כי אם נִיָּג לבד בלא הגברת מה [צ"ל מה?] ואינו כבד וחזק, כי ויקונן יקרא ולא ויקנן, אבל ויתקונן, מה יתאונן (איכה ג לט) מהאוננים (במדבר יא א) אשר הם מן אונן קונן כמו סובג רומס שובג משקל חזק הוא, כי הנוקנים לא באו להוציא ויתאונן אם היה נכתב רק להוציא ויקונן וגם יהי ויהי אם הם משקל קל, כי הם ויהיה ויחיה מן היה מן היה ולבעבור היוד נסבו כי לולא הוא אחרת הנשמעת היתה ולא יוד, היה כמו וירב מן רבה ויפן מן פנה, וכן צור ילךך תשי (דברים לב לו) מן שיה כמו ותחי ותחי ויהי יהי מן היה מן היה לבעבור כי היוד כמו כן נשתנה מן חרבה ומן תפנה כי פחרונו תשיה לשון הווה כמו תחיה תחיה, אבל במשקל חזק הוא יהי ויהי כמו יהיה ויהיה רוגמת ויצו ויצוה ויכל ויכלה, ומבלעדי השנים עשר פעלים ורומיהם, כמו יכל יגור אשר בארתי, יש אותיות הנוספות כמו אריך דמעתי (ישעיה יו ט) שהיוד יתרה ונקראת, וכמו יששכר אשר השין יתרה ולא נקראת, וכן מן דהרות הנקראות יעלעו (איוב לב ט) עועים (ישעיה יב ד) אורוע (ירמיה לב כא)

(1) לפי ר"ת שרש יעלעו ע ל ה, ופירושם כבו יע ל דם. בכ"י כתיב יעלעו בטעויה.

אהמול, אוכרה (תלים מב ה). ויש דברים הרבה יוצאים מן הכלל, כי כאשר אוחיה נוספות לא לשרת ולא ליסוד כמו כן יש יוצאים מן הכלל. וגם יש הרבה אשר ישחנו לפי ענין המעשה כאשר כתבתי על ויאמר, וכן וישתחוו אשר דומה לענינו כי פעל שלו שחיה כי יאמר להם ישתחוו, משתחווה בית נסוך (מ"ב יש לו) משקל חזק, ונשתנה וישתחו לברו מכל עניני אמירה, וגם יש פועל שח כמו ושה נכהות אדם (ישעיה ב יז), ויש פעל נשח כמו וישח אדם (שם ב ט) מן נשח, ומן שחה יאמר שחי ונעברה (שם נא כג) כמו ראי מן ראה, או מן ישח, כמו דעי מן ירע צאי מן יצא, רק וישתחווה משתחווה מן שחזה, וישתחו היה לו להיות וישתחווי אלא נשתנה מתוך רגלוהו או מתוך הרושו על לא דבר רק קבלה ומסורת בידנו, ויש מדרש כי לא דבר ריק הוא, ואם ריק ממנו כאשר כתבתי ביששכר ובאריוך בהוספתם כן חמצא כזה באחרים¹ במגרעתם, כי גם בתופיני מנחת פתים (ויק' ו יד) תבא לרקדוקו על ידי מנרעתו באמרוך תופיני תִּפְּנִי ותי תופיני מן אפה כמו תיו תרביית מן רבה ויהיה מן המחוסרי אלף, כמו ותופהו חסר אלף ואחרי נחסרה האלף נהפך ההתפף קמץ לשורק כי כן פתרונו ברוב מקומות מאדמים כמו מאודמים, וכאשר תאמר מן בנה בניני כן תאמר מן אפה אִפְּנִי, וכאשר תאמר אפיני כן תאמר אִפְּנִי, וזה ילמד על השאר אשר יתכן לומר עניני כמו עניני, בניני כמו בניני, כי זה כלל גדול ברקדוק משתעי הכי ומשתעי הכי וארך האלמלא היה צריך, רק אחר רגילות בעלי הלשון הכל הולך. כי מן זנה יאמר זניני מן ענה עניני ולו היה רגילות בעלי הלשון היה אומר מן זנה זניני וזניגי כמו מן קנה קניני וקניגי. וכמו כן יאמר אִפְּנִי ואִפְּנִי או אִפְּנִי, וההולק על זה אין קול ואין עונה.

¹ ב"י ובאחרים.

גלה סוד רזיו	דונש בחרוזיו	עד פה	לבי הסכל	אולי אם יוכל	לרפוא
ישיב על מיליו	ולא יכבד עליו	אפו	מערתה יואל	לתת ספי אל	ספוא
בחרוזי שירי	יאורו עיני	נשפו	אך כל איש כילי	אם יחר עלי	אפו
מאת צור אבקש	נגדי אם יקש	ערפו	מרוח יכלה הוא	עם שקלי	כספו
על מועל מעל	אהגה כאריה על	טרפו	וארור הוא נוכל	כבקר יאכל	מספוא

י"י לא רצם לנחלה בשפרים
 ולעם לב סורר יקלל יום אורר
 והעתודים מעורר ללוית המערים
 ולבי החרד לתאוה יפרד
 ויסור ממורד ומעדת הקושרים
 עלה מורה דעה ומבין השמועה
 הלא עד ארגיעה לשוני השקרים
 וכי תקן לעד ואבטח לא אמועד
 וביראה ורעד אלי גיל קול ארים
 ואשמח כי רב חיל מנחם חן נוהל
 דבריו לא אחל אמת הם נדברים
 וזה דרך קשתו ונחת לנחשתו
 לעמת מחברתו כתחת סיר סירים
 הלא לו כן השחקו ועמו ירחק חק
 ושלום לרחק יקרב מאמרים

אני אדרש אל אל ואל אלהים שואל
 היות ידי לאל ללחם בשערים
 יהודים הפרזים ודונש בחרזים
 לחכם הרזים כתואי מנמרים
 יכסו ועליפו בשקר יחליפו
 וכלבוש יחלופו בשקר נסתרים
 עונה לא גאווה לכל איש מה נאווה
 ולבו ולדאוה בגאות נדברים
 עדה לבי גובה בדרך הטובה
 למשפט נקובה וקום ריב מדברים
 קרא נא אל עונה ואל קדוש תפנה
 ותחבולות תקנה תכובד מישרים
 בדרך לב אושר נדיבים על יושר
 וחשים כנשר וקלים מנמרים
 בדרך אל חפצם ולא שכתו רבצם

יתר תוכחות ואונות עם כחות
 ויזכיר נשכחות והן הן הדברים
 נתונים מסיני ואורו בהם עיני
 ונבעי מצפוני טמוני מסתרים
 ונגלה לי הסוד לשרת או ליסוד
 בעל ים הרפסוד להעלות ספירים
 ונופך מעומק לבב ימיק המק
 בשר עובר חומק ואוהב את זרים
 וגם המס ימס לבב אוהב המס
 וגיוו שם מרמס ובהוין 1 לעוברים
 ולב טהור תברא וכנשר אברה
 להחליף ולחברה לחדש הנהגות
 ליעקב עבדך בתאוה ננרך
 להניד חסרך בלילות ובקרים
 ושלום לו תשפות והוד שבע חופות
 בפתרו האסופות כספי השערים
 אסופות ואספים כאמות הספים
 ונרפים הם נרפים אשר לא כן פותרים
 ומסמר בעל ראש האל נקל לפרוש
 ואולם אני אדרוש נטיעת המסמרים
 אנורה היא מעה כנרה משמעה
 אכול לחם דמעה שבעים נשכרים
 מאירות הן אורות מלקטות הפארות
 בעת הם נשברות בעודם חבורים
 יהודה שת חלוף דבר צדק סלוף
 ופתרון שה אלוף כמו כיקר כרים
 ונשוא אנשא אמור אליו הסה
 באומרו שור ושה ולא שה ושורים
 ומאצל בשל ואל שול ינשל
 זה הרבה כושל אשר יד פה הרים
 ואנמן הוא מוקש ועל מה זה בקש
 עשותו איש הקש לגומא היאורים
 וארמון הוא מבצר וכן בתי אוצר
 ובית עזרת מצר ובתי החצרים
 וארבאל עיר הזוכתה שלמים הגלתה
 ויזרעאל היא היתה בערי העברים
 ופתרון אחריכתן בבנים יתכן
 ונשא הן ואתכן בציונות ואסירים
 בתבעה אש חרד להעמיד ככרד
 אשר ירד ירד בארץ המצרים
 אני אל אל שועה לבל אחיה תועה

(1) כ"י וכתוב, ואולי צ"ל וכתוב.

(2) ר"ל דינה נחלק על מהם ברור כמו על בת, בא, וכל.

ופתרון האזיקים לעולם בזיקים ככלים ורחוקים מצודים ואסורים
יתר השירה אכתוב על כל תשובה הכל לפי המענה.

ר"ת

ע"ן סתברת יד 28 ע"ב

דונש

אסופות, דברי חכמים כדבונגה וכמסמרות נשועי' בעלי אסופות (קהל' יב יא), וכתבת בספרך בפתרון הפסוק הזה אסופי' הם המסמרו', ונקראו אסופות מפני אשר הם אסופות ומדבקות הלוחי' ולא יחכן פתרוניך, מפני מה אמרו בעלי אסופות, ולו היה כאשר רמית היה על המחוקק לחקות וכמסמרות נשועים אסופות, ובאמרו בעלי אסופות ידענו כי האסופות הם שמות ראשי המסמרות, ולכן דימה החכם דברי החכמים למסמרות הנשועים הראשים ולא ליתר המסמרות אשר אין להם אסופות, וכמוצא ענין בעלי אסופות, למורג הרוץ חדש בעל פישות (ישעי' מא טו), וכאשר הפישות מעשה מלאכה במורג כן האסופות מעשה מלאכה במסמרות, ובפתרון הזה לא נפל בעלי מן הפסוק כאשר נפל בפתרוניך, והתבונן לאשר לפניך, ופקח אוניך, וראה בעיניך.

פירשו מנחם בראש ספרו, אשר פתרו אנשי פתרון אסופות סף השער, ונראה לי פתרונום לפי הענין ולא לפי דקדוקי המלה, אך אמנם לפי הענין ולפי דקדוק נכון הפתרון כי סיפים ואסיפים אחד הם, כאשר נמצא בדברי הימים לעובד אדום נגבה ולבניו בית האספים (דה"א כו טו) ועובד אדום היה מן השוערים ושומרי הסיפים כאשר נמצא שם ועובד אדום ויעאל השוערים (שם טו יח), ועוד כתוב ועובד אדום ויחיה שוערים (שם טו כד), ולאסיפים שנים שנים שומרי הסיפים לאוהל כלם הברורים לשוערים לסיפים, ובעזרא בבית שני כתוב שלמון עקוב שומרי' שוערים משמר לעומת משמר באסופי השוערים (נחמיה יב כה), מכל אלה למדנו כי סיפים ואסיפים אחד הם והן סיפי השערים, ויודו הנין להם מסמרות כאשר נמצא בענין בציוותו לבנו על הבנין וברול לרוב

למסמרים לדלתות השער ולמחברות ולתות השערים הלויים בסיפים, וכל שומרי השערים נקראו על שם הסיפים שומרי הסיפים, וכן יתכן פתרון המקרא כאשר אשר על פי הראיות אשר הבאתי כי סיפים ואסיפים אחד הם, וגם ברול הכין דוד למסמרי דלתות השערים הם הסיפים אשר דלתות' סובבות בהמה, וקהלת חפש לשון בלשון דבונות מסמרות אסופות, גם כי יכתבו במקומות אחרים להציב הדרבן (ש"א יב כא) הנהפך לדרבנים בלשון רבים ומסמרים ואסופים וכתבם דבונות מסמרות אסופות לצחות לשונו לקרות להם ענין אחד, וזה פתרון דברי חכמים כדבונות המוזכרים ליישר הפרות בדרך, כן דברי חכמים נוקבים ויודרים להורות ללמד האדם דעת, ואם תאמר נח הוא הדרבן להשתגר וכן יהיה נוח וממהר לאבר דברי חכמי', זאת לא זאת, כי דבריהם הם כמסמרות נשועים וחקועים בספי השערים ובלתות השערים והמה חוקים מאד, כי מעמידי האסופות ולתותיהם ומחברותיהם המה, הרי דימה דברי חכמים להיודו הדרבן ולחזוק מסמרי האסופות הנשועים וחקועי' בחזק, כמו וישע אהלי אפרנו (דניאל יא מה) אשר פתרונו ויתקע, וכן יתיישבו המקראות בקש קהלת למצוא דברי חסין (קהלת יב י), וכתוב הוא על ספר יושר דברי אמת אשר מצא, ודברי חכמים אשר כתב הם חדים כדבונות וחוקים כמסמרות הנשועים וקבועים בסיפים, נתנו מרועה אחד, נתנו הספרים ודברי החכמה משלמה שהיה רועה אחד, ולפניו היה דוד ואיש בושח, ואחריו נחלקה המלכות, ויען היה אחד היה שלאנן ושקש ופלפל בחכמה ותקון שוערים הוא כמו דברי קהלת, וכמו ויותר שהיה שלמה קהלת חכם יותר מהמה בני הוהר עשות ספרים הרבה, ויותר מאשר כהבתי אני שלמה הוהר בני עשות ספרים הרבה, וזה יוכיח על הבור המקראות כי הכל מוסב על וכתוב יושר דברי אמת ולהג הרבה יגיעת בשר וקינוץ ספרים הרבה יגיעת האדם יהיה כמו יגיעת מצרים וסחר נוש, יגיעת האדם וסחרו ורוחו יהיה קינוץ ועשיית ספרים כי טוב סחרם מסחר כסף, והוא יהיה יגיעת כפיו שיימול ושיעשה החה השמש, להג פהרוננו לפי ענינו קינוץ ועשייה, כי

הרבה כפל מלה שלו הרבה אין קץ כמו למרבה המסדה ולשלום אין קץ (ישעיה טו ו), ולפי שאמר עשות הרבה אין קץ כפל ולהג הרבה יגיעת בשר שהוא כמו בן קיבוץ ועשיית ספרים הרבה, יהיה יניקך יגיעת בשר, פתרונו יגיעת האדם כמו מה יעשה בשר לי (תלים נו ה) אשר פתרונו מה יעשה לי אדם, אשר יבסח באדם ושם בשר ורועו (ירמיה יז טו) כפל מלה של אדם, הם כל בשר (זכריה יב ו), העני בשר לך אם כראות אנוש הרונה (איוב י ד), יבוא כל בשר להשתחוות לך (ישעיה טו כו), ויבדך כל בשר (תלים קמה כח), ואשר פירש דונש נמועים הראשים לא יתכן אם בראשים הם ובעלי שישנה ראשים בלשון משנה אם כן נודחים להשמש גם מראש אחד לא יקרא בעל אסופות וזלתי מהרבה ראשים לאחד, כמו בעל פפיות בעל פיות הרבה למורג, אך בעלי אסופות כמו בעלי שכם, ואותם המסמרים עוברים וחוקים מוריע שהם עשויים לדלתות השערים ולספים, ולמען כי ידועים לספים נקראו בעלי ספים ובעלי אסופות, ספה ואסיפה גרה ואגורה כסף כן פרשו מנחם בראשית ספרו במעלות האלק ורונש מודה לו, ויעקב יעשר ויקים חילו, וגם יטה לארץ מנלו.

ר"ת

עין מחברת צד 32 ע"א

דונש

מאירות הן אורות מלקטות הפארות

בעת הן נשברות בעודם חבורים. נשים באות מאירות אותה. מחשבות דונש על תקופה יביא לו מנחם תשובה על מאירות. הלא פתו דונש בתקופה שהיהו שמוש, יען כי נכון לו הפתרון כי השנה טובבת ומקפת, כאשר מעולם סובבים העתים לשוב ולסובב בכל שנה ושנה, ורע וקציר קור וחום וקיץ וחורף כל אחד בעתו בכל שנה ושנה, ויען כי ישר הפתרון והענין כן, חבר תקופה שהוא מן קץ, עם הקיפו ימי המשתה (איוב א ד) שהוא מן נקף, גם כי לא ימצא לשון הקפה משתי אותיות רק תקופה, גם פה היה לו לדונש לפרש מאירות מלקטות, מתוך צחות וכשרון הפתרון, גם כי לא ימצא לשון אורה כי אם מן ארה, שהוא משלש אותיות, חוץ ממאירות שהוא מן שתי אותיות, כמו מן שב משיבות, ויען כי כן יתיישב הפתרון יותר ביבש קצירה רשברנה נשים באות מלקטות אותה, כי ביבוש הקצירים והגדים והענפים המשתברים, באות הנשים ומקששות אותם, או מן האילן או מעל הארץ,

מאירות. והבאת נשים באות מאירות

אוהה (ישע' כו יא) בחלק אחד עם אריתי מורי עם בשמי (שיר ה א) ולא יתכן פתרונו, מפני כי אין בעיר ובגדה הכתוב פרי מגרים, ואיך תארנה הנשים אותו כי אם קציר נשבר יבש כקץ המדבר. ככתוב, כי עיר בצורה ברד נהה משולח ונעזב כמדבר, ואחריו כתיב, ביבש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה, ופתרונה ביבש קצירה וענפיה ובריה או נשים באות ושורפות אותה, ופתרתי מאירות שורפות, מן לבו באור אשכם (ישעיה ק' יא) אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים (שם לא ט), וכמו מאירות הנגור מאור, כן מי גם בכס ויסגור דלתים ולא תאירו מובחי הנם (מלאכי א'). ולא יתכן להיות פתרונו כמו יאירו שבעה הנרות (במדבר ח ב), הכננה מן ואמר אלהים יהי אור (בראשית א ג), מפני שלא היו שמים נרות להאיר במנוכה כי אם אש להעלות עולה ולהקטיר קטרת, והורה לאמת ותהי לך תפארה, ואחר כך ברכה נשאת.

כמו שאמר באלמנה והגני מקוששת שנים עצים (מ"א ז' יב), והבגים מלקטים עצים והאבות מבערים את האש (ירמיה ז יד), ולשון באות נכון אצל מלקטות, והרבה מחשופי למד פעל נפלה מהם ה' ונעשה של שתי אותיות, כגון בזה בז, בזה רכיו (משלי יט יו) מן בזה, בז לדבר (שם יג) מן יבוז לו (שיר ח ז) מן בז, עוצו עצה (ישעיה ח' י) מן עץ, עצה ענינו לחשוב הפסוקה (משלי יו' י) מן עצה, ופתרונו יועץ בלבו לחשוב מחשבות, ומנחם חלקם לשני חלקים ולא פירש פתרון עצה, ואני לא ראיתי לעשותם מחלוקה, רק פתרון אחד, ומתוך חבירו נרע פתרונו, שגה שגה מן שגה, משונתי מן שג, וכן הרבה, וכאשר יאמר בזה ובו, עצה ועץ, שגה ושג,

כן יאמר ארה ואר, מן ארה אריה, ומן אר מאירות, ואולי יתכן כי ארה של שלש אותיות, נופלת על לקיטות המחובר, ואר של שתי אותיות נופלת על לקיטת החלוש, ופתרון מאירות מלקטור וגם על המחוברות כאילו יתכן. ואשר השיב דונש כי לא היה בעיר ובגוה פרי מגדים אשר תאונה הנשים לא כיון דונש, כי לא דיבר הענין בלקיטת פרי, כי אם בלקיטת גדים וענפים היבשים לשריפה. וכענין הזה דיבר המשורר נפן ממצרים חסיע ונומר למה פרצתה גדריה וארה כל עוברי דרך ויכרסמנה חזיר מיער חזי שדי ירענה שריפה באש כסוחה (תלים פ). אשר היו עוברי דרך מכסחים ואורים את הגפנים לשרפם, והחזירים ממלאים כרסם וחזי שדי רועים. וכמוהו ניבא ישעיה (כ"ז) כי בעיר הבצורה והבנויה ירעו העגלים וירבצו ויכלו הסעיפים ויבשו הגדים והקצירים והנשים תהיינה אורות ומלקטות אותם לשרפם. אך מאירות להיות שחרונו שרופות לא יתכן. ולא יתישב בפתרון זה באות כי אם מביאות. גם מאירות היה לו להכתב שורפות. גם לא תאירו מובחי אשר הביא דונש לא נכון לראיה לפי דבריו. כי אם אמר הנביא לא תאירו עצי חנם, או היה יכול לחברו אלי מאירות, כי אז התכן השריפה בעצים כמו הנה, אך לא תאירו מובחי חנם שחרונו לא תעשו אור מובחי חנם, כי אש המזבח עליו נאמר אשר אור לו בציון ותגור לו בירושלים, אך אמר אצל הגדים והקצירים לא יתכן וחלתי שריפה, ומכל פנים לא יתכן שחרון דונש. כי [אם] שחרון מאירות מלקטות, ואז יתכן כל הענין על מכונו. ואולי מנחם כפתורני שחרונו. כי לא להזכיר מגדים בענינו, וכל יקר ראהה עינו.

דונש

עין סהברת צד 15 ע"א

ר"ת

אגורה היא מעה כגרה משמעה אכול לחם דמעוה שביעים נשכרים. אגורה וגרה משמות השקלים הוא. וכן חיברו מנחם בראשית ספרו במעלות האלף (צד 4 ב). ואגורה וגרה כאסיפה וסיפה כאשר ישרתי על המחוקה. וכן במחברת אנו פירש מנחם אשר יתכן לעלות האלף מראשית המלה כאשר כתוב במחברת האלפין. למען כי היה רוצה לתת משמעות ופתרון לאגורה וגרה.

לחיות שניהם קבוצת כסף ונחושת או עופרת לשקול בהם. ולמען כי ידע כי גרה וגגרים אחת הם. וכן חנרם בראש ספרו ועשרים גרה הן עשרים גרגרי חרוב. וכן עוד היום אומרים משקל הגרה הוא גרגי חרוב. ונתן מנחם משמעות לגרגר ולאגורה מלבד שם הגרגר. בעבור אשר גרגרים אגורים אוחם ומאספים אותם עשרים מהם, לשקול בהם שקל, ודעה לנכון קל.

עין סהברת צד 25 ע"ב

יהודה שת חלוף דבר צדק סלוף ופתרון שה אלוף כמו כיקר קרים. ונשוא אנשא אמור אליו הסה באומרו שור ושה ולא שיה ושורים. ככבש אלוף יובל לבגה. האמנם צדק דבר מנחם ותשובתו נכונה על דברי יהודה בן קריש כי הוסיף יהודה לקרות בפתורנו ככבש ואלוף יובל כמו שגר אלפין, ונוסף ו"ו באמצע המלה ובראשיתה, וגם יובלו היה על המחוקק לחקות, ודונש השיב

אלוף. ואני ככבש אלוף יובל לבגה (ירמיה יא יט). וכתבת בספרך כי יהודה בן קריש יסף בפתרון הפסוק הזה שני ווי"ם, האחד בראש אלוף והשני בתוכו. ואין לשניה דרך לנשות. וחשובותך עליו בשברון פתורנו, למען כי הוסיף שני הווי"ם באלוף אלה הם, ואמרת כי לא יתכן להוסיף וי"ו עליו אלוף כי הפסוקים אשר העיד בחוספת הווי"ם לא ערכם כרת. והם תרשיש שהם וישפה, אודם ספרה ויהלום. כי לולא וי"ו וישפה לא נעדר וי"ו

ופשרה. ולכן לא יעלה ככבש אלוף במספרים ופתורנו ככבש גדול. והו"ו התיכוני אשר הוסיף באלוף אין לו דרך לנפות, מפני אשר גזר אתו משגר אלפיך (דברים ו יג) ואין באלפיך וו"ו. ועוד מחשובותך עליו כי ככבש אלוף הוא ככבש גדול. ובאמרך יובל יוכיח כי הוא כבש גדול. כי לו היה שנים לא אמר כי אם יובלו. ועתה שמע חשובתי עליך על כל דבר ששחך, באמרך כי לא יתכן להחמיר הו"ו משני שמות כמו ככבש אלוף להיות ככבש ואלוף. באמרך וולי הווי"ם הקיצונים לא סרו התיכונים היה לנו במקרא רבים מהם, כמו חלבו האליה תמימה (ויקרא ג ש), שמש ירח עמר וזולה (הבקוק ג יא), עקב ענוה יראת י"ו עושר וכבוד וזיים (משלי כב ד), מגדיש וצד קמה ועד כרם וית (שופטים שו ה), כסוס ענור כן אצפצף (ישעיה לח יד), ויקה לו רהבעם אשה אח מהלת בת ירימות בן דוד אביחיל בה אליאב בן ישי (דה"ב יא יח), והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא חרשיש מרס מרסנא ממוכן (אסתר א יד). ורבים כמו אלה לא יתכן פתרונם כי אם בתוספת וו"ם בראשם. והשובתי עליך באמרך כי יובל מוכיח כי הוא כבש גדול אחד, הנה לנו שמות שנים שנים מושכים אלי פועל אחד. וכמו וישוב את משה ואת אהרן (שמו' יח) ולא אמר וישובו, וכמו ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו (יהושע ב ד) ולא אומר ותצפנס, וכמו שכן וקטרת ישמה לב (משלי כו ט) ולא אמר ישמחו, וכמוהם רוח והצלה יעמוד ליהודי' (אסת' ד יד) ולא אמר יעמדו, וכמו חנור וכירים יחץ (ויקרא יא לה) ולא אמר יחצו, וכן אמר ככבש אלוף יובל לשבח ולא אמר יובלו. ובחשובת האליה נגלה לאשר אמת דורש כי ככבש אלוף פתורנו ככבש ואלוף, כדבר בן קריש, והודה על האמת. והודה בדבריך כי תחירש ולא תאמר עוד בפחרון ואני ככבש אלוף ואני ככבש גדול, כי עוד יש להשיב עליך. כי הקטון יובל לשבח כגדול, ואין לגדול ולקטן בפסוק ענין, והתבונן ובינה קנה בכל קנין.

על מנחם כי מצאנו ו"ו נעדרת חלבו האליה המימה כמו וחלבו, שמש ירח עמר וזולה כמו וירח עמר, עקב ענוה יראת י"ו עושר וכבוד וזיים כמו ויראת י"ו, כסוס ענור כמו וענור. ועל הו"ו הנוספת באמצע לא השיב, כי אמר המשורר אלופינו מסובלים (תלים קמז יד) והן שוורים, ועל יובל הניא ראיות להיות כמו יובלו. וכל זה איננו שוה לו. כי אם אין רק חסרון אחד היה לנו לחקור אם יהיישב פתורנו. רק מן השלשה הני נבד. גם כי נמצא אלופינו מסובלים?, וכבר הדבר מאוד לפרש כמו ואלוף יובל כמו יובלו. לאמר לנושא בכתף כמו הולך ברגליו אשר לא יובל כי הולך הוא. לכן פתרון אלוף שור לא נכון. גם כי השור לא יובל כי הולך ברגליו, כאשר אמר שלמה כשור אל שובח יבוא (משלי ז כב), אך שך וכבש יובלו כי עקודים הם וישארוהו על כתף, ואלוף גדול שכן ויקר פתורנו כאשר אמר המשורר ואוביו י"ו כיקר כרים (תלים לו ד), אשר פתורנו כרים היקרים והשמינים אשר כלו בעשן כלו, והעשן הוא האש כאשר אמר הנביא והבערתי בעשן רכבה (נחום ב יד), ואשר אמר דונש והשיב על דברי מנחם לאמר הכי הגדולי יובלו ולא הקטנים, לא השיב תורה, כי השמינים והטובים הם האלופים יובלו לשבח, ולא הדלי בשר הדקים והרעים, כאשר הבאתי ראיות מן המקרא, גם מקרא אחר מוכיח כי השמינים יובלו לשבח, ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק (עמוס ו ד), אך בלא מרבק לא יאכלו העגלים ולא כל הצאן רק הכרים כי הם הגדולי' והשמיני', ובהווה דבר הכתוב, ועוד ראה גדולה כי יאמר שור או כשב או שה ושור או שה ולא ירגיל לשונו בשור ושה אם לא יזכיר צאן שפעמים מקדימו, גם באומר ולא ישארו מחיה בישראל ושה ושור וחמור (שופטים ו ד), פתורנו לא קשן ולא גדול כי פה יתכן להקדימו אך פה לפרש לא יתכן, ובה פתרון המקרא ככבש אלוף ובריא וגדול אשר לתאה יובילוהו לשבח, כך מחא"ו אנשי ענתות לירמיהו ו למשכו לשבח, אך למשיך הכחוש לא יתאו כמו לגדול ולשמן, ואני אחברך באלהי אמן.

מאצל בשל ואל שול ינשל וזה הרבה כושל אשר יד פה הרים . אמר מנחם אל תאכלו ממנו נא ולא בשל מבושל, והוסיף לא על ובשל כמו לא רבים יחנכו ולא זקני יבינו משפט . והאמת כי אין צריך [להוסיף] אחרי אשר כתוב בסוף המקרא כי אם צלי אש . ועוד כי שמות מוסבים (בכ"י מעשים) המה , אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל כולם מוסבים (בכ"י מוסכמים) לאל תאכלו . אך אל בקצף תוכיחני ובחמך תיטריני יש להוסיף ואל . וכן לא רבים יחנכו וזקנים יבינו משפט צריך להוסיף . וכן יחי ראובן ואל ימות ויחי מתיו מספר (דברים נג ו) יש להוסיף ואל . להיות פתרוני יחי ראובן ואל יהי מתיו מספר . כי אם עם גדול עצום רב, וישעיה מהרה תקרב .

(1) בכל נוסחאות מחברת מנחם אשר היו לפני לא מצאתי הכתוב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל בתוך הכלל "צלה עוסרת במקום שנים", ואין ספק כי נשמט ע" המעתיקים .

(2) ט' ואין צורך להוסיף מלת לא, ולא מלת אל .

(3) כלומר ואם לא חבן מעצמך יש לך לשאול לחכם .

ע"ן מחברת גד 51 ע"א

ואגמון הוא מוקש ועל מה זה בקש עשותו איש הויקש לגמא היאורים . מזה נפלא אמרי דונש באמרו החשים אגמון באפו כי האגמון הנתון באף הדג הוא כנומא ועשהו חיבה ואיננו ככה . כי הוא כפוף ומברזל הוא חדרש עשהו . וכל הכפופים כמוהו אגמון נקראו . וסוף המקרא יורה על חולתו . באומרו ובחוח הקוב לחיו יוכיח כי גם האגמון כמו מוקשים ינק אף (שם מ כד) . וכפה ואגמון . אגמון דומה לכסה כנלגל . וכפוף כמוהו . וכן הלוטף כאגמון ראשו (ישעיה נח ה) מראה בנפשו שפל כדך . ודמא וכפוף קומה וראש כאגמון אחד מכל אלה . והוא שבע תועבות בלנו הלזה הקרא צום ? ופתרון

כדוד נפוח ואגמון כמוהם כפוף קצה ומעין הדודים הוא . ובהרתיה בהם יעלו עשן לפי גדלם , וכן מנחיריו יעלו . כאשר יצא מן הדוד המרתיה והמנופח . הגדול לפי גדלו נחיר הלזיתן או מן האגמון המרתיה והמנופח כמו הדוד * אך מעשהו כפוף ראשו וממיני הדודים הוא רק על שם כפיפתו נקרא אגמון . אך עשן האגמים אשר אמר דונש לא נכון לפרש כן כי אגם לא יחבר לוד הנפוח . גם לא יקרא עשן כי אם ענן או ערפל או אד כאשר נאמר לאיוב על הים , בשומי ענן לבוסו וערפל החולתו (איוב לח ט) . אך אצל אש וגזלים יזכיר עשן . ולא אצל נהרות ואגמים , דברי נכוחים למשיבי טעמים .

ע"ן מחברת גד 34 ע"ב

וארמון הוא מבצר ובו בתי אוצר וארמון . ואמרת כי ארמון נפש (ישעיה לב יד) פסגו ארמוניה , כמו עיר . וקריה . ומדינה . ואין הארמון כי אם כמגדל . ומן הכתוב סובו

ציון והקפדה ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה. חרע כי ארמנות ציון הם מגדלותיה. ובכל המקרא ארמון כמגדל, אין ביניהם מובדל, והתבונן וכבודך אל יל.

ושני ענינים להם, מובו ציון והקפדה כחומה ספרו מגדליה לכמה אמות מן החומה מגדל, וכן לכל מדה ומדה, ותגלו מספר המגדלים לפי גורל החומה, שיתו לבכם לחילה הם החריצים אשר סביב לעיר חוץ לחומה ומחילות עפר, פסגו ארמנותיה אצל החילות חוץ לחומה הגביהו ארמנותיה למען תספרו לזר אחרון אשר הפליא הצור עמכם, ונודע בארמנותיה למשגב, ונפלו אויביכם לפניכם, גם כי לא היה קריה ומבצר בעת בא האויב על ירושלים כאמור למעלה, הנה המלכים ויעזו עברו יחזו המה ראו כן המה ונבהלו נחפזו רעדה אחוחם שם חיל כילדה, וכל הענין עד ישמח הר ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך, ואחרי המשפטים אשר שפטם האל אומר המסורר סובו ציון, אחרי נפלו האויבים והקיפו החומה וספרו מגדלים ועשו חילים ופסגו ארמונים, אך בעוד האויב על ירושלים אין לבטוח על רכב ועל פרשים ואין לבצר החומה, כאשר נבא ישעיה נהצו הבתים לבצר החומה, ומקוה עשיתם בין החמחים למי הברכה הישנה, ולא הנמטחם אל עשיה ויזריה מרחוק לא ראיחם (ישעיה כב יא), אך בצור האויב ובנפלו, צוה הנביא להרבות בה בנינים נאים מגדלים וארמונים לתהלה ולשם ולתפארת, ויראו כל עמי הארץ כי שם י"קרא עליהם, ויראו מהם.

עין מחברת דר 34 ע"א

ארבאל. והנאת בחלק אחד בית ארבאל (הוש' י יר) עם וארב לו (רביס יט יא), ואמרת כי האל"ף והלמ"ד נוספים, נופלים הם בארבאל, וכמו כן אמרת נוספים הם גזרעאל (הושע ב כד). ופתרת בית ארבאל בית אורב^ז, ואין בית ארבאל כי אם עיר, וי"ו אמר יושרו כל מבצרי בית אל כמבצרי בית ארבאל, ככתוב וקאם שאון בעמך וכל מבצריך יושר כשר שלמן בית ארבאל ביום מלחמה אם על בנים ורשה, ככה עשה לכם בית אל מפני רעת רעתכם בשחר נדמה מלך ישראל (שם י יד וטו), והשמות הנקובים בבית רבים במקרא, כמו בית אל ובית שאון ובית מלוא ובית שמש, והנקובים באל כמו פנאל וירואל. ינאל יורעאל, ערך עלי ארבאל, כי פתרת והם יענו את יורעאל, והם יענו וזרע הארמה, באמרך כי האל"ף והלמ"ד

נוספים בבית ארבאל, ותאמר שם ארבאל יורעאל, ושם יורעאל כשם ארבאל, ויורעאל היא עיר מודעת מעיר ישראל, ותאמר ממך איך יחכן לך לפתור ופקדתי את דמי יורעאל על בית יהוא (הושע א ד) את דמי וזרעי הארמה? או איך תפתור וירכב אחאב וילך יורעאלה (מ"א יח מו) וילך אל הוורעים? הלא לנחול ולהנחיל כאלה הששירים, הוא חסרון וקלון לנערים, ואף לנקראי מבינים ושרים!

(עין מחברת דר 83 ע"ב, והבבאר שם ס' ק"ח).

ופתרון אחריתכן בבנים יתכן ונשאל הן ואתכן בצינות ואסירים . ראיתי דברי דונש אשר פתר ואחריתכן בני' ובנות ואשר מה פתרון הפסוק ואחריתכן בסידו' דוגה , בספינות קלות וקטנות , כספינות הרייגים אשר המה קלות על פני המים , ולו הואינו לחבר צנות עם צים מיד כתיב (במדבר כד כד) , ועם צי אדיר לא יעברנו (יהושע לג כא) , או היה הפתרון אחד ונשאל אתכן בצנות , הספינות הגדולות למשא הקטנות להגלותן ארץ מצרים באניות , אך מנחם דונש לא נחלקו על צנות , ופטר בו מנחם לשון צנה וסודרה , אך מצינו שמות דברים בהרבה עינים נקראים , ספינה , אניה , צי , אני , ואולי גם צן תקרא או צנה , כי גם מלאכת הספינה כמלאכה הצנה העומרת סביב רק מרחק אחד , וי"י בצנה רצון יעשרנו , יצרנו ישמרנו נושרנו ,

עין כהברת צד 46 ע"ב

כתבעה אש חרד להעמיד כבוד אשר ירד ירד

פתר מנחם תבעה אש תפסיד האש את המים , וכמוהו נבעה בחומה נשגבה , נפסד וסתקלקל בחומה נשגבה , ויביע שמן רוקח יבאיש ויהדים , וזהוסידה היא הקלקול וההפסד ויתכנו דבריו . ואשר אמר דונש כי אין להודימה ענין אצל האש , כי האש לא תזדים , האמת נדבריו כן הוא . ומנחם מורה לו וגם אני אודנו , כי גם ההומה לא תזדים וחבאיש . וגם פתרון דונש אשר פתר תרתיח ותנפח את המים ויכל להפטר כן . אך לא יתכן יביע שמן מעינים אשר פירש יביע ותנפח הדובוב , ואחר התנפחו יבאיש השמן , ועל כן לא יתכן לא על פי דקדוק ולא על פי הפתרון , כי יביע מן נבע הביע אחרים ז) , ותבעה ונבעה מן בעה והלוי בעצמו . ואף כי נבס ובעה שני פעלים יכול להיות פתרונם אחד . וזה פתרונם פתרון אחד להמה , פתרון תבעה אש מלשון אבעבעות (שמות טו ט) . ולאף אבעבעות כאלה אתמול תמול , אורוע זרוע , וכמוהם הרבה . וכן דרך המים הנרחבים מעלין אבעבעות . ודרך פרץ נוכל נבעה בחומה , מעלה

(1) פי' יביע הוא פעל יוצא לאחרי , אבל תבעה ובעה היא פעל עומד .

תבעה אש . ופתרת מים הנבעה אש (ישעיה סד א) מים תבאיש אש ואין לאש ריח טוב ולא רע . אם חדלקאורה בנפירת תבאיש וחעלה ריחמשדית ואם תבעינה במור וקנה ונפח , חעלה ריח טוב לאף . ולכן נאמר כי פתרון תבעה אש תרתיח אש . והפסוק הזה נקדוח אש המסים מים תבעה אש להודיע שמך לצריך . כתב במגפה הגדולה והקשה המכונה הקרואה בכל מגפות , והיא מגפת הנד . העיה והנצחת , אשר דיתיה האש בה מתלקחת . ככתוב כי בשעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לך (שמו' טו יד) ובמגפה ההיא מכל המגפות הודה פרעה למשה ברשע עמו ורשעו , באמרו י"י הצדיק ואני ועמי הרשעים . העתירו אל י"י ורב מהיות וגו' , ועל כן הביא המגפה הזאת הנביא . באמרו חסדי י"י אוניר הלהות י"י (ישעיה סג ז) , להודיע תוקף מעוים ועוצם כחם וכבוד האלהים העושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר . ולכן אמר למצער ירשו עם קדשך , צרינו בוססו מקדשך וגו' (ישעיה סג יח) וכה פתרון הפסוקים הללו , היינו מעולם כאלו לא משלת בנו ולא נקרא שמך עלינו לוא קרעת שמים וגו' נקדוח אש המסי' . ירדה להושיענו , כאשר ירדת בימי אבותינו והצללת מיד המצרים במסות באיותה ובמפתים נקדוח

החומה כעין אבנעויות ובקעים, ונעשה החומה מבצבצת על ידי האבנים הסדורות והנפרדות זו מזו. ואחרי הפרס תפול החומה פהאום, ואלה שניהם מן בעה. וביע שמן רוקח מן ננע, כמו יגיע מן ננע, ופתרונו כמו מביע יגיע. כי השמן המבאישים אוחו. וזבני מות או שאר מבאישים יעלה אבנעויות ויבנעע ויביע ויעלה כעין רתיחות. וכעין ארם המדבר ומביע, כאשר יביע המכוע בצאתו מן המקור, ואלה שלשתם כן הוא נראים לעינים. ועזה אפשר לך שלשה המקראות לפי פשוטם ויגיד עליהם ריעם, כי כאשר פתר דונש נביאות ישעיה על הברד, אשר היא היתה המכה הגדולה ועליה התורה פרעה על רשעו ועל רשע עמו לפרש כן לחכם כמוהו לא יחכן, כי לא נמצא בכל מקום בתורה הרים בארץ מצרים, כי ארץ בקעה היא ומישור, והיאור יעלה והשקה את

אש המסים להודיע שמך לצריך, כאשר כתב בתורה במגפת הברד, ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראוהך את כחי ולמען חספר שמי בכל הארץ (שמות ט יו). ואם האמר אנא ימצא ירידה לאלהים בהוציאו אותנו ממצרים, ואמר הנה כתוב וארד להצילו מיד מצרים (שמות ג ח). ופתרתי לא משלת. גם, לא משלת בנו. כמו י"ו חננו לך קונו היה ורועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה (ישעיה לג ב), לא יחכן פתרונו כי אם באמרנו היה ורוענו לבקרים אף ישועתנו בעת צרה. ורבים כמו אלה בתורה. ואמרתי כי האש מרתח ונפח המים. כי כן פעליו למראה עינים. ומים תבעה אש האמור על פי ישעיה הנביא הוא הכתוב בתורה ואש מתלקחת בתוך הברד (שמות ט כד), והורה לאמת והמנה בחכמי ספר.

ארץ מצרים, וקריאת שמים וירידה לא יחכן אצל הברד. כי וארד להצילו מיד מצרים כמו וירדתי ודברתי עמך שם (במברר יא יו). ועל ההצלה ועל ההעלאת מוסב גם נולות הרים לא ימצא באוהה המכה. אך זה פתרון הפרשה, כי בראשית הנובואה אמר הנביא ויזכור ימי עולם משה עמו (ישעיה סג יא), ופתרונו ויזכור עמו ימי עולם משה איה המעלה מארץ מצרים וגו' כבהמה בבקעה הרד וגו' הבט משמים וראה וגו' כי אתה אבינו וגו' למצער ירשו עם קדשך, פתרונו למעט זמן ירשו עם קדשך כי לא האריכו להם להיות ארצם מורשה כאשר אמרת, ונתחי לכם אותה מורשה שהרי צרינו בוססו מקדשך, היינו מעולם לא משלת גם. והיינו כאשר מעולם לא משלת בנו ולא נקרא שמך עלינו במתן תורתך אשר היא חכמתנו ובינתנו לעיני העמים, לאמר עם י"ו אלה; כי השמע עם קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמוהם ויחי. וכל זה נשכה מהם ובוססים מקדשך. אך לו קרעת שמים וירדת כאשר קרעת בסיוני וירדה על הר סיני, מפניך הרים נוולו כאשר נוולו בסיוני, כאשר שרה ברורה, הרים נוולו מפני י"ו זה סיני¹, כקדוח אש המסים מים תבעה אש כאשר קדחה האש את המים אשר ירדו בסיוני. וכאשר אמרה דבורה ארץ רעשה אף שמים נמשו גם עבים נמשו מים, וכן אמר המשורר ארץ רעשה אף שמים נמשו מפני אלהים זה סיני, גשם נדבות הניף אלהים (תלים סח ט יו). והמים תבנעם האש כאשר היה בסיוני, וזה הוא פלא גדול, כאשר אמר באלהיו ואת המים אשר בתעלה להכה (מ"א יח לח). אם היית עושה כאותה קריעה וירידה ונולות ההרים, אשר פתרונו ורצוד וריקוד ההרים וקריחת אש את המים הנמסים. ובעייתם מפני האש, להודיע שמך לצריך, אז מפניך גוים ירנו וראו כל עמי הארץ כי שם י"ו נקרא עלינו ויראו ממנו, רק דרך להוכיח נפלאות מתן תורה בתעלה ובשירה. צא ולמד מתפלת חבקוק, וקומה י"ו יוצרנו אויבך (במ' י לה), וכשירת ברורה, ומברכת משה מזאת הברכה, אשר יזכר בראשיתם מעשה סיני. ועל אותו הדרך תפש ישעיה בהתפללו בעד עמנו כי היתה הפליאה הגדולה, כי היו הקולות והלפידים וקול שופר והאש והברד והמים הם ההמסים. ועין בעין נראה אלהינו, וההרים כאלים ירקדו, והגבנונים² ירעדו.

1) אשר כתבתי למעלה ע"ד 33 כי הפסוק הרים נוולו מפני י"ו, לא נמצא בכ"ק, רק זה בטל, כי כחוב מלא הוא (בשופ' ה ד).

2) בכ"י והנכונים.

אני אל אל שועה לבל אהיה תועה
 כפרץ הנבעה לפתע נשברים.
 פתרון נבעה בחומה נשגבה כה הוא : לכן
 יהיה לכם העון הזה כפרץ נפל נבעה בחומה
 נשגבה, אשר פתאום לפתע יבא שברה. העון
 הזה ישל פתאום, כאשר הפול פתאום ישתבר
 החומה הנבעת מאשר יפרדו אבני הבנין זה מזה
 משתי רוחות, והיא נשגבה וגבוהה מאד כי אז
 חמהר לפול מהוך כובר הגובה, אחרי אשר
 תבעע ותבעה מתחתיה, ולפי דעתי כן פירשתי.

עיון מחברת צד 46 ע"ב

ולאלי אמן
 ביביע שמן
 ויביע סבוב
 ויילב נבוב
 לבבו כל ישמן
 מזוקק בשמרים.
 לשמן ולא לזבוב
 ויבין בספרים.

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח : כה פתרון
 זבובי מות יבאיש, הזבוב המט יבאיש את השמן
 הרוקח ויביענו כמעין הזבוב, אשר מבעב אצל
 המקור. וכמו אביעה לכם רוחי (משלי א נג),
 שהאדם המבעב בפיו כמו מנוע, המעין
 הנובע, כן השמן בתהלקלו ובהבאישו יביע ויעלה
 רתיחות קצף נקצף על פני המים. וכאשר
 יבאיש ויביע הזבוב סורת דקטן את השמן
 הרוקח הפנו והרבה, כי להרבה ירקחו ולא
 למעט, כן מעט הסכלות יבאיש ויחפיר את
 היקר והנכבד מחכמה ומכבוד, כי הסכלות הוא
 הרשע כאשר פירשתי למעלה, אצל לא נארה
 לכסיל תענוג (עיון לעיל צד 10 א), וכאשר
 ירשע היקר והנכבד אף מעט, יבאישו ויחפירו
 המעט ההוא יותר מאשר יחפיר ויבאיש איש רשע
 ונקלה, כי דבתו לפי חכמתו, ואשריו אם
 החזיק בחומתו.

זאת החוקה או התורה, וכמו כי ב"י נשבעתי כי אינך יוצא (ש"ב יט ז) לא יכשר פתרונו כי
 אם בתוספת אם אינך, וכמו בבכורו יסדנה ובציעירו יציב דלתיה (יהושע ו כ) לא יכשר פתרונו
 כי אם בתוספת את¹, וכמו וינבחו ל"י ביום ההוא מן השלל הביאו (דה"ב שו יא), לא ייטב
 פתרונו כי אם בתוספת אשר הביאו. וכמו תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי (משלי א כג),
 לא יאות לפתור כי אם באמרנו אם תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי, והתבונן לדברי אחי.
 מיני וחרי ותוחתי².

1) ב"י נמצא ב"ח. והשם החכם ר' רפאל קירכתיים להקנה ב"ח, ולדעתו צ"ל א"ה. להיות גם בפסוקים שלאחריו הוסיף
 דונש מלה אשר ובלת א"ם, אשר כלם הם פסן אחד. ה"פ ע"ד.

2) מן קצת מחשבו תרחח (איוב מא כא).

בת. ואמרה כי בת בבל (תלים קלו ה) ובה עינך
 (איכה ב יז) הם בנקידהם ובפתרונם שונים,
 ולא הם בנקידה כי אם שוים, זה פתוח וזה
 פתוח, והתבונן ואל תעמל לרוח,
 בא. וגם אמרת כי בא אחיך במרמה (בראש'
 כו לה) ואני אנה אני בא (שם לו ל); בנקידהם
 ובפתרונם שונים. ולא הם כי אם ככל בא במקרא
 קמוצים, והוהר ואל הפרוך בתורה פוצים.
 והשני הוא בגנינה, ובמקום שאין נגינה שנוי
 בפתרון כמו בת, בן או בת (שופטים יא לז), בת
 עינך (איכה ב יז) בת עין (תלים יז יז) אשר הזכיר,
 ונא אחיך (בראשית כו לה) כמו בן
 הזכיר שהוא לשעבר, ואני אנה אני בא (שם לו ל)
 פתרוננו עתה לשון הוה, וכן מבני נהרות
 חבש (איוב כח יא) ומבני יעור (ירמיה מח לב)
 שאין נגינה השינוי בפתרון, ובדבר הוה לדונש
 אין יחרון.

עין מחברת צד 49 ע"א

בשסכם. ואחריו אשר הבאח יען בשסכם על
 דל (עמוס ה יא) במחברת ב"ח פתרת פחד ולא
 היה פחד ז). באמך יתכן להיות מגורת משסה,
 ומשסה מן הפעלים הוא שני, ובשסכם הוא
 שלישי, ואיך יתכן להיות מגורתו הוא רחוק
 מיסודותו. ולכן נאמר כי הבושם כרומס ונרופס
 ואמרו על דל יורה על הפתרון הוה, והתענה
 ללמוד ואל ענותך לא יבוה.

(1) ר"ל פתרת בשסכם כמו משסה שענינו פחד, ובאבת
 אינו פחד. אמנם בנחש אקספורד כתיב פזורת
 פחד ולא היה פחד: יהיה פירוש לפ"י, כי פתח
 היה ספחד להחליט על פירוש בשסכם, להיחזק אובר
 בלשון יתכן, ובענין דונש הוא דבר בריר שאינו
 נגזר מן משסה. ולשון דונש פתרת פחד הוא דרך
 מליצה. ולרעתי הרשאת עינך. המעריך.

וכרפס לרגליהם, יצורנו יחנה עמנו איש על ידו לרגליהם.

(2) ר"ל כאשר יתכן לומר מן פעל הוהס רוממתי בלשון העבר, לרוממכם הפקיר בחספה לפ"ד בכל"ם, ורוממכם
 השם עם הכיני, בן יתכן לומר כל אלה הנשיות גם מן פעל בשם.

עין מחברת צד 47 ע"ב

ולבקר. וגורת ולבקר בהיכלו (תלים כו ד), מן
 בקרת תהיה (ויקרא יב כ), ולא יבקר הכהן (שם כו
 לב), ולא הוא כי אם מגורת בקר אערך לך
 וצאפה (תלים ה ד), כי פתרון ולא יבקר, ולא יבקר
 הכהן. וכמוהו בקרת תהיה. ולא יתכן (כ"י יודע)
 לנביא החסיד דבר בקשה, לבחון אותו בבית י"י.

הלא הוגד מראש לבקר הוא לדרוש
 ושורש פורה ראש יתבר לשחרים.
 ח'יבור מנחם יישר, וזיבור דונש לא נכשר. אשר
 דימהו לבקר אערך, אך ולבקר בהיכלו, פתרוננו
 כבקרת רועה עדרו ביום היותו בתוך צאנו נפרשות
 כן אבקר את צאני והצלתי אתהם מכל המקומות

אשר נפוצו שם ביום ענן וערפל (יחזקאל לד יב), ודרשתי את צאני ובקרתים (שם לד יא), נמצא דרישה מודיע על ביקור כי הוא ענין דרישה, וכה פתרון ולבקר בהיכלו, אחת שאלתי מאת י"י אותה

אבקש שבתי בבית י"י כל ימי ד"י לחזות בנועם י"י ולבקר בהיכלו את י"י, כאשר אמר יחזקאל ודרשתי את צאני ובקרתים, כפל מלה של דרישה. וכן אחר נדרים לבקר (משלי כ כה), ולדרוש ולחקור כלם עניני דרישה המה. והענין ימשוך הפתרון מעט למשכו לפי ענינו, אך כולם ענין דרישה. ואשר אמר דונש כי לא יתכן לחסד לבקר דבר בהיכל י"י, למען להרוס חיבור מנחם פירשו לדמיון פתרון המרוחק יותר. והיה לו לקרבו אל פתרון אבקר את צאני והצלתי אההם אשר פתרונו אדרוש. וכן דרשתי את צאני ובקרתיו והשובות קשובות על דברי דונש אשר פתר איתו לשון בוקר, כי לא יפעל לשון בוקר, גם אם יפעל לא ימצא משקל קל (כ"י חוק), וכל לשוני ביקור משקל חזק, וגם היה על המשורר להקדים לבקר בהיכל י"י (ז ולחזות: אחת שאלתי מאת י"י אותה אבקש לבקר בהיכל י"י ושבתי בבית י"י כל ימי חיי לחזות בנועם י"י. [אמנם] פתרונו לחזות בנועם י"י בשבתי בבית י"י כל ימי חיי ולדרוש את י"י בהיכלו בשבתי בביתו, זו היא שאלתי ובקשתי, שכל הענין מוסב על שבתי בבית י"י כל ימי חיי למען חזות בנועמו ולדרוש איתו בהיכלו בכל עת ובכל רגע, ולא תאונה אלי רעה ונגע, לא יקרב באהלי ולא יפגע.

(ז כלומר אלו היה כדברי דונש שמלת ולבקר היא מן בקר אעריך, היה המשורר מקדים ל בקר בראשונה, להיות לדעתו חז עיקר השאלה. מאת י"י, וערת אחרי הקדים שבתי בבית י"י, והיא לראיה כי עיקר הענין הוא השיבה שם. אך בלתי מלה [אמנם] אשר הוספתי יש להבין דברי ר"ת באופן אחר, והבוחר יבחר. ה ס ע ר י ד.

עין מחברת צד 8 ע"א

וגלה את אוון בתבור שר רזון
בנו לברט איזן ותקן מתסרים.

אשר אמר דונש כי במחברת האלה במלאכת ההא חיבר מנחם גלה עמי עם בנה כעש, והיה לו עמו לחבר גלה את אוון שמואל. אמנם (ז) יפה דקדק דונש. כי היה לו לרמות אותן האין אשר תיבת את משמש אחרים. כמו בנה כעש ביתו אשר פתרונו בנה כעש את ביתו, גלה את אוון שמואל. אך גלה עמי אין תיבת את משמשת אחריה. ומנחם לא דקדק רק להפרידם כמעט מן ההאין העליונות, ואמרות שניחם מכוונות.

(ז) פירוש אמנם כמו הנה.

עין מחברת צד 53 ע"א

וכי עוד אודנו בסוד נגידנו
ולו אענדנו עטרות וכתרים.

לו מצאנו נגידה מן נגד יתכן פתרון מנחם, וכן לחלק יגיד רעים, גם כי נמצא נסב סבב נשם שמם לא נחבר אליהם נגד נדר, כי אותם נמצאו וזה לא נמצא. לכן נכוחים דברי דונש: וכן נמצא בירמיה (לו יז) הגד נגיד למלך, וכן הגידו ונגידנו, ופתרון לחלק יגיד רעים, לחלקקות יגיד דבריו לרעים, כאשר יעשו רעי איוב לאיוב,

הנגידו, והמית כי הגידו ונגידנו (ירמיה כז) אלי לא תתגודדו (דברים יד א). והדומה לו מספר צערי אנגידו (איוב לא לו), ופתרון הגידו ונגידנו הגידו עליו דברי שקר ונגידנו למלך. באמרם לנו ונגידנו דברים רבים במקרא אשר לא יכון פתרונם עד אשר יחלקן לשתי תיבות או לשלוש. כמו יאמרוך למומה (תלים קלש ד). ולא יכלו דברו לשלום (בראשית לו ד), מן יאמר איובי

ועיני בניו תכלינה (ז' ה) כי הוא דובר שלום בפיו ובלבו מחשבות רעה, לכן יכלו עיני בניו, כי יצפו לחאזה לא נחייחה, אך הפול עליהם אימחה.

יכלהיו (תלים יג ה). בני יצאוני ואינם (ירמיה י ד). הצום צמחני אני (זכריה ז ד). ונקמני י"א ממך (ש"א כד יג). כי ארץ הנגב נחחני (יהושע טו יט). ובכלי הבקר בשלם הבשר (מ"א יח כא). והשכילה והחוק במוסר.

עיין מהברת צד 40 ע"א

ואנכי בודה ביגון אם אודה ואין איש בי רודה ביודי עקרים.

ונסו יגון ואנחה. כי אמר דונש כי חברו מנחם עם ויגה בני איש, לא חיברו כן. כי הגה מן המסילה, ויגה בני איש, הגה ברוהו, חילק בחלק אחר מן האחרים, ולא טוב חברו¹. אך אם חבר ויגה מן יגון טוב פחר, רק יגון מן יגה ויגה מן הגה, כי מן יגה מצאנו הוגה י"א מן יגה, כמו הורדה ליהודע (מ"ב יג) מן ירה. חוגיון נפשי מן יגה כמו רגונן, ויוד יתירה כמו יוד ירויון יהמיון יכליון, אשר הם כמו ירויון יהמיון יכלון, ויגה אשר יגון ממנו יוד נשרטת בו יותר מן יגה אשר הוגה ממנו, כי כמו מן יוד יגה היא, או כיוור יסר יסוד, חורון מן ירה, וחוגון מן יגה, חונון מן יגה, ויגון מן יגה כמו זרון מן זרה חוון מן זוה², כי יש ירוין נשרטת כיתר האוחיות, כמו מן יסר יסוד, אשר לא תחסר יוד יסר או ירו"ו הנקראת, במקום יסר כמו יסך, וכן יסור יסר יש נוקדנים נוקדים הרב עם שרי יסור (איוב מ ב) בחזיק ויסך דגשה, וכן בחפופי למד פעל כמו יגה חשרט, ואשר יאמר יגון בקמץ ולא בחפף

יגון, והנחת ונסו יגון ואנחה (ישעיה לה י) עם ויגה בני איש (איכה ג לב) בפעלים האחרים, ואמרת כי נון יגון הוא נוסף, כנון פחרון, כשרון, שברון. ואני אומר כי נון יגון מן היסוד, כנון מלון, מכון, מעון, ואבאר לך כי משקל ויגה אשר דמית אלי יגון מן הפעלים האחרים הוא, כנון ויכה, ויטה, ויזה, וכאשר לא חוכל לבנות מן ויטה יטון, ומן ויכה יטון, ומן ויזה יטון, כן לא חוכל לבנות מן ויגה יגון. ולכן נאמר כי ויגה בני איש ויגון הם שני יסור³, ופירוונם אחר. ויגה מן האחרים, ויגון מן השניים, כאשר יש פעלים שניים ושלישיים, כאשר פירוונם למעלה, ועוד אודיעך כי תתן להם מגנת לב (איכה ג סה) מן יגון נבגה. ולא תבנה מלה על משקל מגנת, כי אם מן הפעלים השניים, כמו מסבה מן יטוב כל הארץ (זכריה יד י), ומססה מן ישסו בתיהם (ישעיה יג י), ומחחה מן י"ו יחחו מריביו (ש"א ב י), ומגנת לב על משקלם מן יגון, וחי"ו מגנת לב לסמיכה כמו מחחת דלים רישם (משלי י טו), והתבונן ואל חאשם, בפחרון אשם,

אולי ספני קוצר ד"א הנחשפת, ואולי גם יגון יגון יסור יסור יאמר, לו היה כל הלשון בדינו, כאשר יאמר אחר כל ירוש (שם לב ח), ודונש כמה שגינות שגה בדקדוק יגה אשר פירש יגון מן גן כמו מקום מן קם מלון מן לן, כן לא יתכן לשרש, כי היה לכתוב מגון כמו מלון, ולא יאמר מן לן יגון מן קם יגון מן רם יגון מן יגון כי אם מקום מרון מלון מכון, ולכן לא יאמר מן גן יגון במקום מגון, אך מן יגה יגון כמו מן זוה חוון ומן זוה זרון, ואשר אמר דונש ויגה מן האחרים, מי לא ידע כי ויגה מן האחרים? רק מן האחרים של נון הוא. ואשר כתב דונש מגון מן השניים טעה טעות ידועה. כי מן האחרים גם הוא אך מן האחרים של יוד, ואשר פירש דונש תתן להם מגנת לב

(1) מ' לא חבר מנחם ונסו יגון עם ויגה בני איש, רק חבר הוגה מן המסלה, ויגה בני איש, והנה ברוהו, לבריהם. אבל ונסו יגון חבר עם חוגיון נפשי (איוב יג ב) חונת אפו (משלי י א) יהאשר. ולא טוב חברו, נלסור אפנס לא חברם בסדר טוב, ולא מירש אותם לשני מחלקות כסנהנו. אך אם חבר ויגה מן יגון טוב פחר, מ' אף אם נאמר כי מנחם חבר יגון עם יגה טוב פחריו, רק שהבדל יגון מן ויגה היא כי הראשון מן שורש יגה, והשני משרש תנה, כי משרש יגה מצאנו הוגה י"א מן יגה בני איש. כמו הורדה מן ירה.

(2) מ' חונון, חונון, הם בחסרי הקצרות, אבל יגון הוא כנתי ל"ה.

מן מן השניים לא טוב פתר, כי מן השלישיים הוא, מן מנן. ומננה כמו אמנגך ישראל (הושע יא ז), אשר מנן צריך (בראשית יד ז), פתרונו אסניך, סיגר, כן מנינת לב מן מנן. ופתרונו החן להם מננת לב, האלחך להם פתרונו אלחך וקללחך להם, דוגמת כי לבם צפנת מטכל (איוב ז ד) אשר פתרונו סגרת וצפנת מהשכל לבותם. ודקוקו מננת על משקל סגלת מן סגל, ערב ערבה (משלי ז יז) מן ערב, כגודה בח מלך (תלים מז יד), ועבדה רבה (בראשית כו יד), כלמת עולם (ירמיה כ יא) מן כלם, ולא דרש פני חכמים באומרו כי לא חבנה חיבה מנגה כי אם על השניים כפולים כמו מסבה מן סבב, כי מן השלישיים הוא. כמו אמנגך. ומנן צריך, ורוכב שמים בעורך יעקב ויברכך יי' וישמך.

דונש

ע"ן מהברת דז 50 ע"א

ר"ת

וינאלו. ופתרת גאלי הכהנה (נחמיה יג כט) וינאלו מן הכהונה (עזרא ג סב), ענין בלד המה ותרתיקס מדומיהם. והם כמו היו מוראה ונגילה (צפניה ג א). אשר לא יתגאל בפת בג המלך (דניאל א ח), ופתרון וינאלו מן הכהונה ויתעבו להיות מן הכהונה, על שמאם את נפשם בהתערבם בגוים וילמדו מעשיהם, ויקחו מבנותיהם להם. ואם האמר למה הוספתו לפתרון היות, אומר יש לנו פסוקים רבים לא יתכן פתרונום אדורי המ"ם כי אם בחוספת היות עליהם. והשבתך מוונה (יהזקאל יו מא) לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו מהיות זונה. וכמו וימאסך ממלך (ש"א כג ט), לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו מהיות מלך כחבירו ז). וכמו גם מענה אם אסא המלך הסירה מגבירה (דה"ב סו יו). לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו מהיות גבירה. ועוד אודיעך כי כאשר מצאנו במימי הפסוקים האלה מסוחר היות, כן מצאנו במימי הפסוקים אדורים מסוחר לפני, כמו גם מיום אני הוא (ישעיה מג ג), לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו מלפני יום. וכמו נאור אהא אריר מהררי שרף (תלים עו ה), לא יישר פתרונו כי אם באמרנו מלפני הררי שרף. ועוד כאשר מצאנו במימים האלה מסוחר לפני, כן מצאנו אחרים [מסוחר] הרבה. כמו ודעת אלהים מעלות (הושע ו י), לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו הרבה מעלות וכמוהו תקוה לכלל מסנו (משלי כו יב), לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו הרבה מסנו. וכמו חכם עצל בעיניו משבעה משיבי שעים (שם כו יו). וכמו להצחיל פנים משמן (תלי' קג טו). וכמו הנחשים סוזה ומסור רב ומתוקי' מרדש ונושת צופים (שם יט יא), והודה על האמה אם בתקש היות מן הצופים.

(2) ר"ל כחבירו הפסוק ה' שלאחריו, ויכאסך יי' בחיות מלך

ופשר וינאלו כמו **נואלים כלו** ולכן **נבדלו** והיו **מזורים**.

השיב דונש על פתרון מנחם אשר פתר בו לשון בלד והוא מנחם טוב פתר, כי וינאלו מן הכהונה מן המשמשים עיקר ועיקרו בניין והרס, כמו ער וחלופו ערירי (ויקרא ד ז). וכמו תשרש שרשיה (תלים פ י), וחלופו וכל תבואתי תשרש (איוב לא יב). בסעפיה פוריה (ישעיה יז ו) וחלופו מסעף פארה (שם י לג) משיר סעפיים, [לב, וחלופו] לבבחי (שיר ד ט) הסירה את לבי. סקלו מאבן (ישעיה סב י) וחלופו ויסקל באבנים (ש"ב יו ו). שתול (תלים א ג) וחלופו אשתוללו (שם עו ו). נעקרו משתל, כדברי מנחם אשר פרש ונעקר מאשל. ולי נראה בעיני אשתוללו כמו אחר כן אחצבר (דה"ב כ לה) ופתרונו נשתוללו ונעשו שוללים האבירי לב. ופתרון אחצבר כמו נחצבר, בלשון ארמית אשתומם נשעה חזא (דניאל ד יו) כמו נשתומם. וכמו כן גואל הוא קרוב, וינאלו נבדלו מן קרוב ומגואל של כהנים. אשר לא מצאו כתבם המתחיסים לכהונה. ויען כי הפכו המקרא למשקל חוק כדרך רוב עיקר ועיקר. והלועזות ילעוהו אפֿרֿנְשִׁי. דֶּשֶׁ אֶפֿרֿנְשִׁי. כי אם כדברי דונש לשון ניאול, ומוסף בו להיות, ומביא ראיה על חסרון להיות, ופותר בו וינאלו מן הכהונה, אך תפרש על גאלי הכהונה וברית הכהונה, אם האמר על להיות נאלי הכהונה לא יתכן, כי אם על בדלי הכהונה יתכן. בלע"ז דֶּשֶׁ אֶפֿרֿנְשִׁי. ועל חסרון התיבות אמת אמר דונש, כי יש מקראות מחוסרות ח"בה או שתיים והזכירים. אך (כ"י או) גזאת נחמוג. ובאחרות שגג לחבר עמהם. באומרו להצחיל פנים הרבה משמן, היתכן לדמות הפנים לצחלת שמן.

זולתי לגורת ססיר או לאדמה פנינים או פלחוי רמונים, האף אין זאת אף זה פתרונו, כי אמר המשורר משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך חשבע הארץ, ועל ידי שביעה הארץ ושיקוי ההרים מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ, פתרונו עד אשר נעשה העשב לחם ויין ישמה לבב אנוש על ידי שביעה הארץ ושיקוי ההרים, ולהצחיל פנים כשמן אשר יצחילו הפנים על ידי השמן אשר חענה הארץ, ולחם לבב אנוש יסעד על ידי שביעה הארץ ושיקוי ההרים, וישבעו עצי י"י ארזי לבנון אשר נשע יוכיח כי הכל מוסב על משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך. חשבע הארץ, והוכיח בזה המומור סדר חיי העולם, חציר לבהמה ועשב הנעשה לחם בויעת אפים, ותירוש ורנן ויצהר ופירות האילן, ואילני סרק הם ארזי הלבנון אשר נשע, כי כלם יגדלים המטר ומבטח אוצרו הטוב, וחייתי ורביחי והייתי כגן רשוב.

ר"ת

עין מחברת צד 54 ע"ב

דונש

גל עיני, ואמרת כי גל עיני ואביטה (תלים קיש יח) וגל נעול מעין חתום (שיר ד יב), שונים בנקודה ובפתרון, ואין בנייהם בנקודה, שינוי ולא פרידה, כי שניהם פתוחים, למנינים נכודים. **כמו כן הוא על גל ותעשם לך מסוגל** וקשרם על גרגרים. **אשר אמר דונש גל עיני ואביטה**, וגל נעול, שניהם פתוחים אמת אמר, וגם מנחם יודע כן, אך הנקודה אשר אמר מנחם היא הנגינה כאשר פירשתי על נה עינך, ובה בבל, ועל בא אחיך, ואני אנה אני בא. והבאתי ראיות, וצורי יבני לחכמה פורשיות.

עין מחברת צד 59 ע"ב

נגרזתי. ופתרה ננרוחי מנגד עינך (תלים כג), נגרשתי מנגד עינך לפי הענין, באמרוך אין לו דמיון בתורה. ואני אומר כי פתרונו נכרחי, והדומה לו שם הכלי הנבנה מיסודתו, והוא הגרון, והזהר ואל חדרב עד חזקת וחואן.

ומצאתי בספר ר' אברהם הבבלי דוגמת אמרתי ננרוחי (איכ"ג ג נד), כי נגור מארץ החיים (ישע' נג ח) כמו ויחרגו ויחרגו, שלמה שמלה, לאריב את נפשך (ש"א ב לג) לא יוסיפו לדאבה (ירמיה לא יב), וכימך דבאך (רברים לג כח) פתרונו כימי העלומים יהיו ימי הזקנה אשר האדם דואב בהמה, כי יהיה על ידי השמן שב לימי עלומיו, אשר מובל בו רגלו ועפמיו ז).

ז עין מחברת שרש ד ב א והמצא כי גם מנחם פתר כסודו וכימך דבאך.

עין מחברת צד 61 ע"ב

וידגו, וחלקת לשני חלקים וידגו לרוב (בראש"י מז יז) והדגה אשר ביאור, (שמיות ז כא), והם חלק אחר. והיישב הישב פירש אונקלוס המתורגמן באומרו וכנוני ימא יסגון. וכנשר נגור וידגו מן דגים כן נגור פרו וישרצו (שם א ז) כן שרצים, והזהר ואל תורע אל קוצים. **ידגו מן רגים**, ולפרש כן לחכם כדונש לא יהכן, כי לא נאמר וישרצו מן שרצים כי אם שרצים

מן וישרצו, כי כן כתוב וישרצו המים שרץ (בראשית א' ד) וכל שרץ פתרונו גידול, כי לא יקראו שרצים בקריאת דגים, כי הדגים שם יודע כמו בהמה החיה והעוף, אך שרצים יקרא לכל רבר הנזל הרבה, כי רמש הארמה הוא שמו, ואחרי כי ראינו כי לא נקראו דגים על שם ידגו אך שרצים נקראים על שם וישרצו יחכנו, דגים וידגו שני פנים ושרצים וישרצו אחד, גם בבני אדם יאמר פרו וישרצו, כי על שם וישרצו נקרא שרץ, אך לא ראינו דגים נקראים על שם וידגו, ולכן יחכן לפתרו כמו ויסגו ולא ישנו.

ר"ת

עין מחברת צד 61 ע"ב

דונש

ודגון לו כפות והמפתח ילפות
השיב דונש כי אין שם דגון כמו עצבים ואמת
 אמר, אך עוד נפלאתי על דברי מנחם אשר אמר כי לא נודע אם צורת דג היה לו או שמו דגון, הלא יש לנו לדעת כי שמו דגון ולא צורת דג היה לו כאשר כתוב וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות אל המפתח (ש"א ה ד), ולו צורת דג היה לו, אין ידים לו. ואם תאמר צורת דג וידי אדם, למה זה הגל איננו להעמיד שקר בלא רגלים? אך דגון שם אליל ככמוש, ובל, וחרתק, ומלכום, ונסרוך. אך עצבים פסילים ומסכת אלילים וגילולים צלמים וסמלים אינן שמות המיוחדים כדגון וכמוש ובל וחרתק ומלכום ונסרוך, וצוריו ישורר כל אשר לי מחוט ויד שרוך.

דגון (ש"א ה ב). ואמרת כי לא נודע אם דגון צורת דג היה או שמו היה כמו עצב, וכמוש, ופסל, ולא יתכן לאמר כן אם היה שמו דגון, כמו כמוש, ובל, ונבו, מפני כי כמוש ודגון מאלהי הנכר הם עצבים, ואין כל העצבים דגון, כי יש עצבים שמוחם תרתק, ומלכום, ונסרוך. ושמות רבים זולתי אלה. ועוד אוריעך כי כל אלהי הנכר עצבים ולא פסילים, כי הפסילים מעצב ומאבנים, והעצבים מזהב ומכסף ומעץ ומאבן ומכל דבר. והעצב העשוי מזהב ומכסף כלו לא יקרא פסל כי אם מסכה, ככתוב את אפודת מסכת זהבך (ישעיה ל ב), ויעשו להם מסכה מכסףם בתבונם עצבים (הושע יג ב), והחבונן ואל תדו לרעות אדורי רבים.

עין מחברת צד 63 ע"ב

הפוך גם את דחון קראנו תרוון
וכן הוא הנשתון בנועם כנורים.
 ובת מוות ודחון לא הנעל קדמויה ושנתיה נדת עלויה, אמנם בלשון חוספתא הדחונות מענין השולחנות. אך נראין דברי מנחם, כי כן יתישב המקרא ובת מוות לך צם ורעב כי לא אכל לחם ודחון לא הנעל קדמויה להביא לעינוי שינה ולהמתיק שנתו, ושנתיה נדת עלויה והדר שנתו מעינוי, אך אחרי אשר אמר ובת מוות וילך צם אין זה כופל מלה לשנות ושולחן לא הובא לפניו. כי לולי אמר ושולחן לא הובא לפניו וילך צם או היה כדרך כפול מלה, כי לא יתישב אחריו כן כאשר בתחלה ז).

(ז) מיל המקרא לא יתישב אם ושולחן לא הובא לפניו כתוב אחרי וילך צם, כמו שתישב אם היה כתוב בתחלה המקרא.

עין מחברת צד 68 ע"א

בעת חציר גלה והדשא עלה
ותפוש העגלה יצהלו אבירים.
 היטב היסב העמיד דונש פתרון כי תפושו כעגלה

דשא. והבאת בחלק אחד כי תפושו כעגלה דשא (ירמיה נ"א) עם והשיג לכם ריש את בציר (ויקרא כו ה), ופתרינו לא יתכן מפני המכתב

והענין, כי דשא הוא באל"ח, למען אשר נבנה שם העגלה, מן חדשא הארץ דשא (בר' א יא), וילי בקשת להביא חוללות בלבות השתיים, אשר לא קראו בספרים המוגהים, באמרוך בה"א הוא כהוב,

לא יועילך הדבר הזה מאומה, כי לו היה כתוב בה"א לא סר מגורת דשא, ומפני כי ההא יבוא במקום האל"ף והאל"ף במקום הה"א בכל המקרא, כמו במלונה במקשה (ישע' א ח) כתב בה"א, ושם המקשה מן הקשואים נבנה, ולו נבנה שם דשא מדיש היתה העגלה דלה ורזה, ולכן נאמר כי העגלה האוכלת הרשא נקראת נשא, כאשר נקרא השור האוכל באבוס, אָבוס אבוסים, ככתוב משור אבוס (משלי פו יו) וברבורים אבוסים (מ"א ד ג), והתבונן ואל תשים הבקעות לרכסים.

עין מחברת צד 9 ע"ב

מר דרור. ונס אמרת אלה מן השונים נבקיחם ובפתרונם, מר דרור (שמו' ל כג) ודרור קן לה (תלים פ ד), וקראתם דרור (ויקרא כה י), ולא בצדק שניתם חילקתם, כי שוים הם נבקיחא שלשתם.

ומר דרור ודרור קן ותחבולות תקן וקדר בהררים. פתרון סנחם במר דרור ודרור קן לה כמו בבת בבל, ובת ציון, ובא אחיך, ואני אנה אני בא, וגל נעול, וגל עיני ואבישה, כאשר פירשתי למעלה, ותשובת דונש עליו אינה, כי הנקירה היא הנגינה.

עין מחברת צד בן ע"ב

ותהינו. וגורת ותהינו לעלות ההרה (דברים א מא) מן הן עוד היום גדול (בר' כש ז), והן הוא מתיבות הענינים. לא תקבץ הנון ולא תפעל לאמר ממנה הן, והין, תהינו. כאשר לא הקבץ את השמים (בר' א א) אהים. ולא תפעל לאמר מן את יאית, תאיתו. במשקל תהינו. וכן לא יאמר מן עם י"ו החסר (ת"ים קו ז) עם, יעים, תעימו. רק נאמר אין למלה דמיון במקרא, ופתרון ותהינו לשי הענין ותאיצו לעלות ההרה, והתבונן ודע כי עצת נפתלים נמחרה.

עין מחברת צד 150 ע"ב

הוצן. ובחלק אחר הבאת ובאו עליך הוצן (יהו' כג כר) עם צנה וסודרה (תלים צד) במחברת צ' והוא ממחברת ה"א. אחד כלי המלחמה. ולו היה כאשר דמית היה שעמו מתחת קוד בשתי נקודות הקמצה הקשנה ז) כאשר יקד הסופר כל פועל, כמו הוצר חגורה (מ"ב ג א), ומיעיני הספוק תרע כי אין הוצן מגורת צנה. בהביאו בספוק הצנה אחרי ההוצן. באמרו ובאו עליך הוצן ורכב

וגלגל וקהל עמים צנה ומין וקובע, ועוד אהן לך סימן עד במבטא נאמן, כי כל מלה עלי משקל הוצן שהשעם בה ממעל פתחה בפתיחה קשנה, לא תהיה נופלת על פועל כי אם על שם כמו בקר, נמא, כפר, עופר, בשם. כלם פועלים ממעל, והם פתוחים, והפועלים שעמם מתחת והם קמוצים, כמו ברחץ, סואן, עונן, חונן, והתבונן ואל תחאונין.

(ז פ' בציון, והוא הנקרא בס' הפרדוקים הראשונים בשם קמן קמן. וכן קראו פתחה קנה לנקודה הפטול.

בחסרון הא הגה מנתם מה שנה אכל הוא מדאגה בהא הלך הגרים. בדקדוק הגה מנתם שנה. ואולי מפני אשר הוגה מן המסלה (ש"ב כ יג) [שהוא] מן יוד. וכן כולם דן דין כרין ה"א הלך אשר היא ביווד לכל ענין, וקנה בינה מכל קנין.

מן הפעלים אשר יפעלון מהם זכרים בפעלים העוברים בחוספת ה"א, והנקבות בחוספת תי"ו וה"א, באמרנו אנתה הנקבה, אנה הזכר, וכתוב ולא אנה סיחן (דברים ב ל). בנה זכר, בנתה הנקבה, ככתוב ובנתה את אביה (שם כא יג), גלה זכר, גלהה לנקבה, ככתוב גלתה יהודה (איכה א ג), רמה הזכר, רמתה הנקבה, ככתוב ואה קומתך רמתה לחמר (שיר ו ח), הוזהה הנקבה, הוזה הזכר, ככתוב הווים שוכבים (ישעי' י), הלהה הנקבה, הלה הזכר, ככתוב הלה חזקיה (שם לח א), חסחה הנקבה, חסה הזכר, ככתוב וחסה בסותו צדיק (משלי יד לב), שעתה הנקבה, שעה הזכר, ככתוב השעו את עמי (יהווקאל יג י). כנה הזכר, כבהה הנקבה, ככתוב יבנה גלילה נרה (משלי יח יח), מנחה הנקבה, מנה הזכר, ככתוב מי מנה עפר יעקב (במדרג כב י), מרה הזכר, מרהה הנקבה, ככתוב כי איהי מרהה (ירמיה ד יז), עשיתה הנקבה, עשה הזכר, ככתוב ועשה את ארץ כאשר יעשה (ירמיה מג יב), פתחה הנקבה, פתה הזכר, ככתוב פדה בשלום נפשי (תלים נה יג), רהתה הנקבה, רדה הזכר, ככתוב אל תפחרו ואל תרהו (ישעיה מד ח), שתתה הנקבה, שתה הזכר, ככתוב להם לא אכל ומים לא שתה (שמות לר כח), תעתה הנקבה, תעה הזכר, ככתוב תעה לבני (ישעיה כא ד), ובהרבת כל אלה בשעם ישובון למשקל חנה לא עָקְהָ (ש"א א כא), ואת הלחם אשר עָשְׂתָה (בראשית כו יז), ומן השניים אשר ידבר גם בשני פנים חיה, בזה, ספה, צרה, קאה, ומן הפעלים השניים אשר יפעלון מהם בפעלים העוברים הזכרים בלא ה"א והנקבות בה"א, בא הזכר, באה הנקבה, ככתוב בא השת (יהווקאל יב), באה הצעירה (שם ו ז), בן הזכר, בנתה הנקבה, ככתוב בנתה לרעי מרחוק (תלים קלש ד), נרה הנקבה, גר הזכר, ככתוב ויעקב גר בארץ חם (תלים קה כג), דנה הנקבה, דן הזכר, ככתוב דן דין עני ואביון (ירמיה כב י), ובה הנקבה, וב הזכר, כדנתיב וב עמקך הבת השיובבה (שם מש-ד), זר הזכר, זרהה הנקבה, ככתוב רוחי זרה לאשתי (איוב יג יז), שח הזכר, שחה הנקבה, כלה הנקבה, גל הזכר, ככתוב וכל בשליש עפר הארץ (ישעיה מ יב), רם הזכר, רמה הנקבה, ככתוב רמה ירך כל יחזיון (ישעיה כו יא), צר הזכר, צרהה הנקבה, ככתוב תמסכה צרה כהתכנס (שם כח ד), כל אלה הכתובים פה והרומים להם ממעל עומרים בפעמים עבור כי פעלים עוברים הם, ונחנתי עלי משקל הגה אלה הפעלים על שלשה שצרים, להותם לך לעזר על הפשרים, ורחב בשפה לערך השירים.

ולא יוח תאגור אלי מוח ותגוד ולא יתן הסגור וכסף במחירים. ולא יזה החשן. ולא יוסר סניח החשן מעל האפוד. ולא יתכן בעיני פתרון דונש אשר פתר ולא ימוש, כי לא נמצא מעד רק בדבר הי, אך יוח. והנאה ולא יוח החשן (שמות כח כח) בהלק אחד עם למוח תמיד יחנדה (תלים קט יג), ולהיות יוח כמו מוח, ולא יתכן לנצה, כי המ"ם משרש מוח כמ"ם מעיקר מצח, ופתרון לא יוח החשן לא ימער החשן, כמשמעו

בלשון הערבית, וכן אונקלוס אמר ולא יתפרק
 חושנא בארמית, והתבונן וקנאה אוחד אל המיה.
 מעד, במלט, במלבן, מנר, ופתרונו כתרובו לא יתפרק, כי [הוא] לא דבר ריק.

עין מחברת צד 4 ע"ב

ופתרון האזיקים לעולם כזיקים כבלים ורתוקים מצודים ואסורים.

אם וי"ן מן האזיקים דגושה דברי דונש יתכנו.
 כי האל"ף כאשר איננה, ואם הו"ן רפה והאל"ף
 לא נקראת כדברי המסורה, גם כי אינה נקראת
 מכל מקום מן התיבה הוא ויתכנו דברי מנחם.
 והוא כמו אלף והאספסוף אשר היא מהשבוך
 האלפין אשר לא נקראין, אך מהפרשות בלשון
 אסיפה, וערב (1) ומנה המסורת היתרות מכל
 וכל, וגם מנה אשר לא נקראות ומתפרשות
 כפתרון כמו יוצא בהן הנקראות, כי יש רוב
 אלפין מן היסוד אשר אין דינם להקרא, וירוח הן עלינו ממרום יערה.

אזיקים. והנאת במחברת אל"ף מן האזיקים
 אשר על ידך (יר מ ד), ואמרת נורת האזיקים
 מן בוקים יעברו (ישעיה מה יד) כנורת אכוב מן
 כוב ידברו (דניאל יא כז), ואין לנו בכל המקרא
 אזיקים, כי האל"ף הכתוב בפסוק לא יקרא, ולו
 במסורת כמו שמונה וארבעים רעים אשר לא
 יקראו אלפיהם, ואלה מהם, וקאם שאון (הושע
 י יר), קבצו פארוור (יואל ב ו), לעת צאת
 המלאכים (ש"א יא א), כי מלבד אחד בוראם
 (נחמיה ו ח).

(1) לא ידעתי אם חבית ו ער ב סוככה למעלה או לפטה.

עין מחברת צד 89 ע"ב

בריר הלמות ויוצא המימה ושותה בנהרים. לא כדברי מנחם אשר פתח בו מורידי ריר משוגע'

אשר לא יכנו פעמיהם ודבריהם, ולא יחבן
 לפרש כן, כי לא יחבן ראשית המקרא לחברה
 אליו, כי גם הירי איננו דיבור ולא פעם הוא,
 גם דברי דונש לא יתכנו אשר פתרונו הלמון
 הביצה, כי אם אחר לשון המשנה תפש איוב
 לשונו, היה לו לכתוב הלמון, או לקרוא לריר
 הלבון. כי גם יש פעם בחלבון והלמון, או אין
 פעם בשניהם בלא מלח, ועוד כי תפל יקרא
 גם הוא, ומה הוסיף בריר מן הלמות? ועוד

כי אין הירי מן החלמון כי אם מן הבצים, והיה על המחוקק להקות אם יש פעם בריר הבצים,
 אך כה פתרונו: היאכל תפל מבלי מלח כל דבר אשר מאכלו על ידי [מלח] כאשר לא נמלח יקרא
 תפל, כי תפל נקרא כל דבר אשר לא כחוקנו, כמו ולא נתן תפלה (איוב א כא), אמור אל שחי
 תפל (יחזקאל יא יא), אם יש פעם בריר הלמות, או אם יש לאדם פעם באשר יחלום אשר הוא
 שותה והקין וריקה נפשו, ולמען כי ירוו אשר בסיו דומה לו בחלמו כאשר הוא שותהו ומוציאו,
 וחלום אשר הוא שותה מתוך החיון ובהקיצו והנה הוא צמא, כי לא פעם מאומה בחלמו,
 כאשר הוא מדומה להיות הוא שותה, וכה אמר איוב היאכל תפל מבלי מלח כל דברים כאוכל התפל

אשר יחסר מלא, ואם יש מעט בריר חלמות גם דברים כריר החלום אשר לא יועיל, כי בהקצו והוא עוף ונפשו שוקקה ולא הועיל מאומה, הרי דימה דברי חבריו לאוכל ושוחה אשר הוא טוב לאדם לאכול ולשתות ואין באכילה ושתייה כאלה תועלת, נכה אין בדברים, וכיצא בדבר דימה ישעיה הנייא המון כל הגוים הצובאים על הר ציון לאכול ולשתות בחלום אשר לא יועיל, והיה כחלום הזון לילה המון כל הגוים הצובאים על אריאל (ישעיה כש 1), ועין נהפך החלום למעשה החלום נקרא חלמות, וכן דרך שמוה להקרא משקל חזק, כי יאמר לא חסמא, כי חסמא, חוּסא משקל קל, חסאים משקל חזק, וכן לא חגנוב, גונב נפש, משקל קל, ועושה מעשה נקרא נגבים חמצא, מנגני דבריו אצל חפצים לא ימצא, וכן קוצר פתרון המקרא היאכל הפל מבלי מלח כן דברים לא נשמעים, כי, יחסרון תקון מלא, ואם יש מעט בריר חלמות בריר אשר נפיו, כי הוא מציין מושך מים ושוחה, כמו כן אין בדברים פעם, כי בהוור מליכס נמצאו [אין], ונוגע בחקר הזה כנוגע בעין.

עין מחברת צד 36 ע"ב

ויחגרו אויבי ומחוזי חברי ואימה מחדריים.
ויסגורו אוהבי ומחוזי חברי ואימה מחדריים.
 גם נזה לא בחרתי דברי שניהם. כי אם תאמר כדברי מנחם אשר פתרו רפין הגורה לא מציאו משקל קל משמש עיקר ועיקור בנין והרוס, ועוד כי יאמר בחבריו אשר בספר תלמים ויחגרו ממסגרותיהם תיבה הפוכה, כי כל ויחגרו פתרו מנחם בסהרות חזק, גם דברי דונש לא יתכנו אשר הפך התיבה כמו כן, וגם חברה ללשון הארמית הגי'רא חרנום פסח, וגם לא יתיישב הענין, אך כה פתרון בני נכר יבולו כמו יבולו ויכלו כאשר פירשתי בפתרון גבול תבול בתשובה לא יבול. ויחגרו ממסגרותיהם ויפתרו מתוך מסגרותיהם, כי מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימות מות יפלו עליהם, ויבול מתוך מגדלותיה ויפתרו מתוך מסגרות הער' הסגרות והמסגרות אשר היה להם לבטוח בהנה מפני מבעריהם, ומ"ם ממסגרותיהם הוכיח על הפתרון, כמו מ"ם מחדרים אימה (דברי' לב כה) כמו ממסגרותיהם

(1) סמא נראה ברור כי היה למנחם נוסא אחרת בתלים, והיה בה כתוב ויחגרו ולא ויחגרו. עין במחברת 32 ב, ועד 36 ב, ועד 94 א. אמנם הסוה הוא לפה לא הוזכר מנחם הכותב הזה גם בשרש חג'ר. אבל מיכרי ר"ת יבין כי דונש חשיג על ויחגרו מסגרותיהם דשמואל, וקשה לברר הספק, וע"פ. ח פ ע ר י ד.

אימה, וחרגת מותא², ושוב לנו לדמות ויחגרו לחרגת מותא, אחר אשר אין לו חבר לא בשם דבר ולא במתפעל בלשון עברית, מלרמותו לחגורא אשר נמצא לו שם דבר ומתפעל בלשון עברית: פוסחים, ויפתרו, פסח, פסחים, ועוד כי המם הוכיח, וחבריו אשר בספר שמואל ויחגרו ממסגרותיהם תיבה הפוכה כמו ויחגרו, ואין הפך זה דומה להפך דונש, כי חרב לפי פתרונו לפי ענינו ויש לו דומה בלשון הארמית חרגת מותא, ותיבה ויחגרו הפוכה ככתבו ויחגרו, אך באמץ דונש ויחגרו אשר היה ראוי להיות ויפתרו וכתב ארמית ולא כיתר עניני פקטרה ההויים במקרא, ודרך אותו לשון הארמית לקח לו המשורר לכתוב ויחגרו, זאת לא זאת ועוד כי הענין נכון כאשר בארתי להיות פתרונו ואימו ויפתרו מתוך חזוק מסגרותיהם, אשר המה בושחים בהם.

(2) פ' רח רגח מותא שהוא חרנום מחדרים אימה גם הוא יוכיח על הפתרון.

יחד. ובחלק אחר הנאת ועתה פתוחיה יחד (תלים עד ו) עם ברזל בברזל יחד (משלי כו יו), ולא הוא כי אם כמו יחד יבואו גדוריו (איוב יט ג), ופתרון ועתה פתוחיה יחד, ועתה כל פתוחיה בקדרום ובגורנים יהלומון, הוודה על האמת ומסילוחך ירומון.

ויהר פתוחות ורקועי פחות
לפתוחי לחות וצורות תימורים.
חיבר מנחם ועתה פתוחיה יחד עם ברזל בברזל יחד, ודונש משיבו כי עם יחד יבואו גדוריו היה לו לחברו. ולפי הנראה לעינינו כדבריו כן הוא. אך יש לחשיב עליו חבילות חסובות גדולות, כי לא נמצא הלימה נפתחי העץ או בכל מלאכת

עץ כי אם שבייה, אך בברזל נמצא הולם פעם (ישעיה מא ז), ועוד כי לא נמצא פתוחים במקום פתוחים וגם הענין לא יתיישב, ואני בעיני הבינותי הפתרון על כנו, לפי ראשית המומור ועינינו, אשר אמר אסף למה אלהים נזחה לנצה ישען אסף בצאן מרעייך: זכור ערתך קנית קדם צאלת שבט נחלתך הר ציון זה שכנת בו: הרימה פעמיך למשואות נצה כל הרע אויב בקדש: שאגו צורריך בקרב מועריך (תלים עד). כי כאשר שאגו צורריך בקרב מועריך שמו אותהם אותות והגליהם על הר ציון ואותותינו לא ראינו, יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות, יודע אותו הצורך ישבר, וכמו יודע בהם (שופ' ח יו) וגבה ממרחק יודע (תלי' ק"ה ו) ישבר ויקצץ כמביא אדם קרדומות למעלה בסבכי עציו, וכסוהו ונקף סבכי היער בברזל (ישעיה י לד), וכן כרתו יערה (יר' מו כג), וכן כי בקרדומות באו לה (שם מו כב), והסבכים הן למעלה גובהו של עץ ורמותו, וזה היה מקדם בבא האויב על ערתך קנית קדם, והיה שואג עליהם הצורך ויקצץ למעלה בסבכי עץ בקרדומות, וסבכי העץ ופאורות העליונות הם נערי שרי המדינות, ורוגמת למעלה זה נמצא כתוב ויספה פלישת יהודה שורש לימפה ועשתה פרי למעלה (מ"ב יו ל) ועתה פתוחיה יחד בכשיל וכלפות יהלומון, אך עתה פתוחי המנונות אשר כתוב בהן ופתח על הלוחות, ותמורים וכרובים וצורות הדלחות ופיתוחי לחות הנחושת וכל הכרובים והאיריות, ילפוש אותם ויהדרם הצורך במנירות וכשיל וכלפות, הם המקבות וראשי הקרדומות אשר ישברו בהם, או שאר כלי מתכות והולמים בהם יהלומון אותם כלי הנחשת להוליכם אל ארץ אחרת, גם שוברים הגדולים והולמים הקטנים למען חבר אותם להוליכם כמו ברזל עשות ועשת נחושת, ואחרי הולמו כלי הנחשת ורקועי הוהב והנחשת והכסף שלהו נאש מקדש, כאשר עשה נבזוראדן: ואת עמורי הנחשת אשר לבית יי והמכונות ואת ים הנחושת אשר בבית יי שברו כשדים וישאו את כל נחשתם בגלה (מ"ב כה יג), ואחרי אשר שבר את הכל שבר והלם, שרף בית אלהינו, שיבנה במהרה בימינו.

עין מחברת צד 86 ע"א

חונך. ופתחתי כי אלהים פור עצמות חונך (תלים ג' ו), החונה עליך, ולפתור כמו כן לשוקלי דבר לא יחנן. כי לו היה כדברך היה חונך במשקל קרא נא היש עונקך (איוב ה א) ותשכח את יי עונקך (ישעיה נא יג). כי חונה ועונה ועושה ופודה ורועה משקל אחר להם, ומקרה אחד בשער הזה יקרה בהם. וכאשר נאמר קרא נא היש עונקך, כן נאמר חונקך, ועושך, ורוך, ופודך, וכאשר נאמר בסמיכה יתפדך

וכף חונך הנה ועליך חונה
דונש הרם פתרון מנחם בלא דבר, גם לא בנה התיבה על מכונה, וכל תשובותיו יהיו אפס, כי אם אמר מנחם חונה אותך הוא יתנהו אותך או יתכנו תשובות דונש, כי יאמר עושך עושה אותך, מהללך מהללים אותך, קונך קונה אותך, וכן רואך רועך פודך, אך מנחם פתר את התיבה כתיבות המתחלקות לשתיים, חונה

עליך במקומו, גם במחנה אראל חינרו עמהם¹,
ובהפחדו חזנה עליך לא ימצא כרברי דונש,
ועוד יש להשיב על דברי דונש אשר אמר כי כל
שלושת האותיות יסוד כמו חנוך לנש מן חנך,
כי לא יתכן כי ולא יתכן הפתרון, ולא ידעתי מה
היה לו, אך הענין ילמד על הפתרון, וכה
פתרון הפרשה הלא ידעו כל פועלי און אוכלי עמי
אכלו לחם וי' לא קראו ולא פחדו אל י' שם
פחדו פחד לא היה פחד כי י' פור עצמות
חנוך, הבישות כי אלהים מאסם, פתרון שם
פחדו פחד אשר לא היה פחד, כי במקום אשר
נאו לאכול עמי ופחדו פחד לא היה פחד כי
יניסם קול עלה נרף ורדף אדם. כענין אדם אשר
השמיע י' אל מחנה אדם והיו לחרדת אלהים ולא
היה איש ורדף אותם, כי אלהים פור עצמות
החזנה עליך ונפשו עצמיו מקול אשר השמיעו
אלהים. הבישות את החזנה עליך כי אלהים מאסו,
ובמזמור אשר הוא למעלה מזה אשר הוא מענין
זה כתובשם פחדו פחד כי אלהים ברור צדיק עצת
עני הבישו כי י' מחסו. ואותו הבושת לעצת
עני. וזה הבושת אשר במזמור האחרון בושת
החזנה על העני לעומת אשר רצה להביש את העני
ולא יוכל, כי י' מחסו, ואיב עמל שפתיו יכסו.

1 פ' פתח חזנה עליך במקומו שהוא בשרש חן, גם
חבר עם התיבות המהוללות לשמים במחברת א ר א ל
כמו אראלם ארא לחם. ע"ש.

מכית עבדים (יברים ג ו), כן נאמר ויקעקע,
והחונך, והעושך, והורואך, והרועך, ולא
נאמר עקעך, וחונך, ועושך, ורואך, ורועך,
בשתי נקודות לא בסמיכה ולא בכרית, וכן לא
נאמר עקך, אמך, גברתך, דבתך, הרוך,
והבך, ורועך, חסוך, מלך, יודך, כבודך,
לבושך, מלכותך, נפשך, סודך, עצמך,
פאך, צדקך, קרובך, רעך, שירתך, תהלתך,
בשתי נקודות כי אם בקמיצה גדולה, כמו
ישמח עבדך ואקף ותגל וילך עקך (משלי כג כה),
והלך לפניך צדקך (ישעיה נח ח), ופי יגיד
תהלתך (תלים נא ו), הלשון הצהה על משקל
הזה היא בגויה, ומהוצאים מהמשקל הזה הם
כמו חיבות הענינים ואותיות הדבקים והם אקף,
ועמך, ולך, ובך, ולו נאמר עקך לא נאמר עקף
כאשר לא יאמר על עיבך ועל עקף (רניאל ט יט)
והוצאים מן הפעלים העקף כמו ביום הקבאך,
(יחזקאל כה יג) והשועל שעבר כמו אשר אקף
(דברים י ו), כשמתחו עקף (ישעיה ל יט),
ובלשון נקבה הנני נוהגך לבני קדם (יחזקאל כה
ד), ועל המשקל הזה נבנתה הלשון ארמית,
ושתי הנקודות בה במקום הקמיצה בעברית
כאמור לעקף לא איחנא פלחין (רניאל ג יח),
מתנתך לך להוין ונבובתך (שם ה י), אנת
ורברבך (שם ה כג), ולכל אלה לא ידמה חונך.
ולו ידעתי כי תחבר הניקוד בספרך החזנה עליך

בלשון זכר, ותאמר החזנה עליך נקרתו בלשון נקבה,
לנקבה מן חזנה חונך. לרמותו אלי הנני נוהגך,
או חונך במשקל מחשבת אונך (ירמיה ד יד),
או השובה אחרת לא תדמה לאלה לאמר כי ד' חונך מן יסוד המלה, כחך חונך לנש (משלי כב ו),
וביני כי לא ראיתי בדברי הוה להכחידך, הוחלתי ער ראיתי נקדת יודך.

עין מחברת צד יג ע"א

נחנת. ופחת מה נחנת בנא לך חבלים (ירמ'
כב כג) איפה תהיה חנוי. ואין לנו במקרא מה
במקום איפוא. ולא יאות לקרות לאיש חנוי והוא
הפועל. ולא לאשה חנויה והיא הפועלת. כי
אם חזנה וחזנה, ולא יתכן לאמר מה נחנת לזכר,
מה נחנת לנקבה, כי אם איפה חנויה לזכר
במשקל עליך למרות שבות שבי (תלים סח יט),
יקחית לנקבה במשקל ואת עקית על כלנה (משלי

ונחנת מנחנת בארץ המקוננת
בבא עת מתאוננת בחבלי הצירים.
פתר מניחם מה נחנת איפה תהיה חנוי, ולא
יתכן לא לפי הדקדוק ולא לפי הענין, כי מן הזה
יאמר נחנה, מן בנה נננת, מן קנה נקנת, עור
אבך וננת (ירמיה לא ד). גם פתרון דונש אשר
פתר לשון חן לא יתכן לא לפי הדקדוק ולא לפי
הענין. כי מן חן יאמר הוחנת, מן שב הושבת,

מן קם הוקמת, הוקם המשכן (שמו' מ' יו). גם לא יתכן לפתור מה מצאת לך חן בבא לך חבלים בעליוותך המרווחים וקניך הספונים לך בארום, וכי החבלים ימצאו חן בעיניהם או בעיני המבוא החבלים מפני ביריית ומגדלי? אך זה פתרונו וישבת בלבנון מקוננת בארום ובין כוכבים שים קיך ותבטחי בהם, מה נחנת מה נחנת במבצריך, וכי ניתה לך חנינה על ידיהם להסיר אויבך מעליך, מפני חוק בניך, כי לא יעיל חן ולא מבצר. וכן מוכיח ענין הנבואה אשר דוד בושח בגובה חיוק בנינו ובמבצרי מעוז בגובה קנו אשר אמר ירמיהו מקוננת בארום מה נחנת בבא לך חבלים חיל כילדה חי אני נאום יי. כי אם ניהו בן היוקים מלך יהודה חוהם על ידי ימיני כי משם אתקד (ירמיה כב כו), נראים הדברים קל וחומר מחוהם הימין אשר יתק מטרם קיך וסבצר ארוך, ועל פי הדקוק יתכן נחנת מן חן לולי נדגשה חנון כמו נון ולא חחנס (רב' ו ב), ויחך (כ' ו כה) שהדגש תחת נון החסירה מן חן, ולכן לא נדגשה יען היא בסוף תיבה, ושני חספין לא יוכלו להדגש, כי לא יוכל להדגיש בפה, ופתרון דונש בו (כ" כ) קרוב לדקוק כי כאשר יאמר קלוקנת כמו קלוקנת יושבת כמו יושבת, כן יאמר גלוקנת כמו גלוקנת, אך יש הפרש בעבור הנינון כמעט, ועקב מפשה תחלה יעט.

לא כט), ואם חאמר יש לנו נפעלתי במקום פעלתי הוא אשר נשברתי את לבם הוונה (יחו' ו ט), ואמר כי נשברתי פתרונו נפעלתי, כמו נשכחתי כמת מלב (חלי' לא י), ופתרון אשר נשברתי את לבם הוונה, אשר נשבר עווי ופחדיו וכוראי מן לבם חוונה, את במקום הוה, כמו כצאחי את העיר (שמות ט כט) אני דואג את היחורים (ירמיה כח י). ואל תתמה ממאמר הכתוב אשר נשברתי את לבם הוונה, כי הנה כתוב ויתעצב אל לבו (בראשית ו ו) וישתומם כי אין מפניו (ישעיה נט יו) בכל צרתם לו צר (שם סג ט) ותקצר נפשי בהם (זכריה יא ח) ואחל בתוכם (יחזקאל כב כו), ואלזינו הגרול הנבור יתרומום שמו לא יתעצב אל לבו ולא תקצר נפשו לא יצר ולא יחל ולא ישבר, רק אך נאמר כי התורה דברה לבני האדם להשמיים כדי כוהם ולהשכילם כפי מודעם, וכאשר קם פתרון אשר נשברתי במקראו לא על שברתי, כן קם פתרון מה נחנת במבטאו לא עלי חניתי, ונבנה מה נחנת מן וחשא חן וחסד (אסתר ב יד) כאשר ואחל בחוכם, מן והוא דרך חול (ש"א כא ו). וכה פתרונו מה מצאת חן בבא לך חבלים בעליוותך המרווחים וקניך הספונים בארום. ככתוב ישבת בלבנון מקוננת בארום מה נחנת בבא לך חבלים חיל כילדה, והתבונן החן מחכמה ויראה צדה, פן תחיה בכל רע בחוך קהל ועדה.

עין מחברת דר 96 ע"ב

ונחלים חותה עלי ראש השותה ואוכל כפותה בלחם הסתרים.

כי גחלים אתה חותה על ראשו פירש מנחם לשון שיק וחבערה, ולא לבעבור כי לא ידע כי אין החיית אש כי אם רדיית גחלים והחיותם במקומם. כי האומנם ידע אך קיצר פתרונו, ודונש העמיק לפרש כן גחלים גחלי רעב אתה חותה מעל ראשו. כי ולעפות רעב כתנור יכמרו העור, וכאשר תאכלנו וחשקנו חסיר מעל ראשו ולעפות רעב ולא יתכן לפרש כן, כי היה לו לחקות האכילה לתם השקוה מים וי' ישלם לך כי גחלים אתה חותה מעלי, כי ראשו מה בא ללמדנו? ועוד כי על ראשו פתרונו לחיות על ראשו, ובהוספך מ"ם פתרונו שלם יהא על ראשו. והנה עושה חן לאו וישנו אינו.

חותה. ופתרה כי גחלים אתה חותה (משלי כה כב) בוער על ראשו, באמרך לשון שיק ותבערה הוא, מן ולקח מלא המתחה (ויקרא טו יב), ואני אומר לא נקראה מתחה לדליקת האש, כי אם לגריפת גחלים, ויחך ויסחך מאהל (תלים נב ו) ולחתות אש מיקור (ישעיה ל י) ויכחו כי חותה על ראשו כמו כורף וחוספן מ על ראשו. ויאמץ זה הפתרון הפסוק אשר לפני כי גחלים אתה חותה, והוא אם רעב שנאך האכילתו לחם, ואם צמא השקוה מים. ופועל הרעב נמשל כפועל האש. ככתוב עורנו כתנור נכמרו מפני ולעפות רעב (איכה ה'), ועל כן צוה החכם האדם להאכיל הרעב, ולו היה שזנאו להסיר ולחתות גחלי הרעב והצמא מעל ראשו, והודיעו כי י' ישלם לו. באמרו

כי גחלים אהה חוהה על ראשו וי"י שלם לך, ואמרתיו מעל ראשו או מן ראשו כי יש לנו על כבודו יתכן להוסיף עליו לפתרון מ"ם או יבא מן במקומו. והוא בכל עת יהיו בנדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר (קהלת ט ח), לא יתכן פתרונו כי אם באמרנו מעל ראשך אל יחסר או מן ראשך, ואם תאמר למה חזינה בחזינה תהליף ותגרע לפתרון אות או תוסיף, אודיכי כי כמו כן עשית באמרך ז' יש לנו את במקום מן, כאלה. הם יצאו את העיר (שמו' מד) כצאתי את העיר (שם פ כפ), חלה את רגליו (מ"א פו כג), אני דואג את היהודים (ירמיה כה יט), הא לך ועלך ארבעה עדים.

(ז) מחברת דר 38 ע"א.

שמרת מצות וי"י אלהיך והוא לא שמר ויכזה בנחלים. וכוזה הענין אמר למעלה בנפול אויבך אל השמח ובהשלו אל יגל לבך סן יראה וי"י ורע בעיניו והשיב מעליו אפו (שם כד יח), מזה למדנו כי אם לא שמח לא שב אפו ממנו, אך יכזה בנחלי השאתו. והרעב והצמא היא הנפילה. ואם האכילו והשקהו לא ישיב מעליו אפו, ואם כן בנחלים אהה חוהה להיות על ראשו אשר העמידו באפו לא ישיב מעליו כי לא שמח עליו זה המאכילו והמשקהו, אך ריחם עליו וי"י שלם השובה כשובתו, ועל כל פשעיו יכסה באהבתו.

עין מחברת דר 91 ע"א

חנמיה. והגאת חנמיה פניה (שיר ב יג) בחלק אחד עם ויחנמו הרופאים (בראשית כ ב) והם שני חלקים, פתרון חנמיה פניה הולידה והצמיחה יונקותיה ופארוחה, מן המשנה הנקרא בה הילוד חנוש. ופתרון ויחנמו הרופאים כמשמעו בלשון הערב. והודר הכנס המערב, ועם שונים אל תתערב.

(יא). ותדע באומרו הגפנים סמדר ולא הזכיר בגפנים לא הוצאת סמדר ולא מתק, כי לא נמצא ביטום ומתק בגפן. ולא הוצאה לא בגפן ולא בתאנה. ואמר מנחם בלבו אחרי אשר לא הזכיר המשורר הוצאת הגפן כמו כן לא הזכיר הוצאת הפגין בתאנה, לכן לא פירש חנמיה פניה כחנמיה במשנל, אך רמזה לויחנמו הרופאים אשר פתרונו ויבסמו הרופאים, לשרוף בשמים לקטר ולחנמו בהמה, והביטום הוא מתוק לנפש, ואצל המת פתרון חנמיה ביטום, ואצל תאנה פתרון חנמיה מיתוק. וחלק אחד הם והענין יסודים כמעט כאשר תמצא הרבה מן המשניות לפי הענין ונפרדים כמעט כדברי דונש, ומנחם המפרש כדברי דונש לא יענש.

עין מחברת דר 86 ע"ב ובדר 87 ע"א

חווחים כחווחים. וחלקה לשני חלקים ויחבאו במערות ובחורים (ש"א יג ו) כשושנה בין החוחים (שיר ב ב) והם חלק אחר, ואשר אמרת כי חוחים הם כפוחים וכשיתים, אין אמריך בהם כנחחים,

גם שמן על ראשך אל יחסר אשר בא לדמות אל זה, לפי פתרונו אינו דומה לו. כי גם הפתרון שמן על ראשך יהיה בלי חסרון, כי כה אמר קהלת בכל עת יהיו בנדיך לבנים ושמן על ראשך יהיה ואל יחסר לא שמן על ראשך ולא בנדיך לבנים, לבני' לשון זכר. גם יש נגד בלשון נקבה, כמו ובגדיו לא חשופתה (משלי ו כו) לבעבור כי יש מיני בגדים יש מהם שמותם זכרים ויש מהם שמותם נקבות. וכה פתרון אם רעב שניאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אהה חוהה על ראשו, כי בהטיבך לשניאך ולא תקום ולא תטור לו או אהה חוהה [גחלים] לתת ולהיות על ראשו, כי יעמוד ברעתו אם לא ישלם לך, ולא ישלם לך כי [אם] על ידי השונא החדל מלהשיב לו, וי"י שלם לך כי

והנמיה התאנה כחנמיה המשנה ואולי פתרונה כמתוק המרים.

תרה אף דונש על אשר הביא מנחם חנמיה פניה עם ויחנמו הרופאים בחלק אחד כי אמר חנמיה היא הוצאת הפגין. ואמנם יתכן לפרשם ענין אחר לפתור חנמיה פניה כמו מתקה פניה ובסמך אותן יסן נמצא בתאנה החדלתי את מתקי (שופטים פ

בחרול נספחים וקוף עם דרדרים. נתכנו דברי דונש כי החוחים כחווחים כאשר הביא ראה דרורים ודורים, והגני כמוסיף על

דבריו, כאשר און אינג, עגל עלתקה, עגל עלות ז, או עיר הוינה, עיר הוין, כי כלה משקה מצולה בבל וארץ צפון ומרס, גם בפתרון יש עור לדונש אשר בחוהים ובחורלים יתחבא האדם, כי כאשר אמר כשאל ויתחבאו העם במשרות ובחווהים ובסלעים ובצריהים ובבורות אשר פתר נתחבאו בין החוהים הנקראים חוהים, כן נמצא באיוב אשר יתחבאו בין השיחים ובחורלים ככתוב בערוץ נהלים לשכון חורי עפר וכפיים (איוב ל ו) פתרונו בשבר נהלים איתנים וחורי עפר וכפיים לשכון, ובין שיחים יתקו החת חרול יסופחו, אשר יתחבאו שם בני בלי שם, אשר דיבר שם בו בענין, וחכמה ובינה קנה בכל קנין.

(ז עין מחברת צד 74 ע"א.

עין מחברת צד 92 ע"א

בפתרונו תאסוף מחספס עם מחשוף והסמך בסוף כיתר היתרים.

דק מחספס מה זה נהאל להשיב דונש על דברי מנחם? כי לא אמר מנחם רק להשוותו ולפרשו לפי הענין לדומה לו יותר, כאשר רמה בשם לשם (לעיל צד 53) לבעבור דומה לו בלשון ובפתרון. וחיבר בשכנס במחברת ב"ה ושם במחברת שין, כן פה כן עשה אשר הביא מחספס בחסף הנכתב בסמך. ומחשוף דלגן הביא בחסף הנכתב בשין. אשר לא עשה כן באותם הנחבים בשין ופתרונם סמך, כמו בשורו מהם (הושע ט יב), אשר פתרונו כמו כי סר לראות (שמות ג ד), ואונקלס כן תרגמו רעדק מקלף (תרגום דק מחספס). אך כאשר כתב חסף שתי מחלוקות הא' מחספס והב' חסף חספא יש לו לקרות עליו תגר. אך עמל היה בעיניו יען ידע כי הסמך נוספה, כאשר אבאר בתשוב' יעלענו לכתוב חספס, דק כחספס חספ, מנהון חספ, כי למחר נכסוף נכסף.

ממוסר הבלים, להשיל לך בניעמים חבלים, להיות סמך בשם הגדולים.

דונש

עין מחברת צד 99 ע"א

מטועני חרב. והנאת בחלק אחד לגוש הרוגים מטועני חרב (ישעיה יד יש) עם מענו את בערכם (בראשית מה יו) ופתרת אורו לשון עקס ומשא המה, ואין לעמס ולמשא במטועני חרב ענין, ואומר כי פתרון מטועני חרב מהלשון העברית כמשמעו בלשון הערבית, ואם תאמר מה לנו לדמות הלשון העברית ללשון הערבית, אשיבך הנה גם אתה פתרת דברים כמשמעם בלשון הערב, כמו ואל אישך תשוקחך (שם ג יו), באמרך בפתרוןך האוהך והמרתך, ובאחד ענק (שיר ד ט), באמרך